

Opintolainavähennys

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:34

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar.

Opintolainavähennys

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:34

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto

Meritullinkatu 10, Helsinki

PL 29, 00023 Valtioneuvosto

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino, Helsinki 2004

ISBN 952-442-834-2 (nid.)

ISBN 952-442-835-0 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:34

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
9.11.2004

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Opintolainavähennys -työryhmä Puheenjohtaja: Leena Koskinen Sihteeri: Virpi Hiltunen	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 28.5.2004	Dnro 34/043/2004

Julkaisun nimi
Opintolainavähennys (Studielånevdrag)

Julkaisun osat Muistio

Tiivistelmä

Opetusministeriön 28.5.2004 asettaman työryhmän tuli laatia syysistuntokaudella 2004 eduskunnalle annettavaan hallituksen esitykseen sisältyvät opintolainajärjestelmää koskevat muutokset ja tutkinnon tavoiteajassa suorittamisen perusteella myönnettävän verovähennyksen perusteet.

Opintotuen riittävyuden parantamiseksi työryhmä ehdottaa korotettavaksi korkeakouluopiskelijoiden opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärää 1.8.2005 lukien nykyisestä 220 eurosta 300 euroon kuukaudessa. Ulkomailta opiskelevien korkeakouluopiskelijoiden valtiontakauksen enimmäismäärää ehdotetaan korotettavaksi 80 eurolla 440 euroon kuukaudessa.

Opintotuen kannustavuuden lisäämiseksi otettaisiin käyttöön verotuksen opintolainavähennys. Vähennykseen olisi oikeutettu opintolainansaaja, joka on suorittanut korkeakoulututkinnon määräajassa. Määräaika olisi ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneella tutkinnon laajuutta vastaava aika lisätynä kahdella lukuvuodella ja ammattikorkeakoulututkinnon tai pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa suorittamaan otetulla alemman korkeakoulututkinnon suorittaneella tutkinnon laajuutta vastaava aika lisätynä yhdellä lukuvuodella. Vähennyksen voisi saada vaikka tutkinnon suorittamisaika olisi enintään kaksi lukuvuotta edellä mainittua aikaa pidempi, jos lainansaajan opinnot ovat viivästyneet asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen tai lapsen hoitamisen tai oman sairauden vuoksi. Opintolainansaaja olisi oikeutettu opintolainavähennykseen ensimmäisen vähennykseen oikeuttavan korkeakoulututkinnon suorittamisen perusteella. Vähennys voitaisiin myöntää vain 1.8.2005 tai sen jälkeen aloitettujen korkeakouluopintojen perusteella. Määräaika laskettaisiin ensimmäisten ko. ajan-kohtana aloitettujen korkeakouluopintojen alkamisesta.

Vuosittain myönnettävien vähennysten yhteenlaskettu enimmäismäärä olisi 30 prosenttia tutkinnon suorittamislukukauden lopun 2 500 euroa ylittävän opintolainan määrästä, josta olisi vähennetty korkeakouluopintojen aloittamista edeltävän lukukauden lopun opintolainan määrä ja opintolainapäätöksen opintolainavähennykseen oikeuttavana opiskeluaikana puolivuositain lisätyt korot. Vähennys perustuisi kuitenkin enintään tutkinnon laajuuden perusteella määräytyvään lainamäärään. Esimerkiksi jos tutkinto olisi suoritettavissa viidessä vuodessa, otettaisiin huomioon enintään 45 tukikuukautta valtiontakausta vastaava lainamäärä. Päätöksen oikeudesta opintolainavähennykseen tekisi opintotukiviranomainen. Vähennys olisi käytettävissä tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan 10 vuoden aikana.

Vuosittain tehtävä vähennys olisi kyseisenä vuonna maksettujen opintolainavähennysten suuruinen. Vähennys tehtäisiin verotuksessa kaikkien lainansaajan opintolainojen lyhennysten perusteella kunnes koko vähennyksen määrä olisi käytetty. Vähennys tehtäisiin ensisijaisesti valtion tuloverosta. Jos lainansaaja lyhentäisi lainaansa enemmän kuin hänelle on määrätty veroa, vähennys voitaisiin siirtää otettavaksi huomioon 10 seuraavan vuoden verotuksessa kuitenkin enintään tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan 15 vuoden aikana.

Työryhmä on tehnyt myös ehdotuksen yhtenäisen mitoituserusteen mukaisesta korkeakouluopintoihin oikeuttavasta tukiajasta 1.8.2005 lukien.

Avainsanat

opintotuki, opintolainavähennys

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:34	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-834-2 (nid.) 952-442-835-0 (PDF)	
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetusministeriö		

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
9.11.2004

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för studielåneavdrag Ordförande: Leena Koskinen Sekreterare: Virpi Hiltunen	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet		
	Datum för tillsättande av organet 28.5.2004	Dnr 34/043/2004	
Publikation Studielåneavdrag (Opintolainavähennys)			
Publikationens delar Promemoria			
Sammandrag <p>Den av undervisningsministeriet den 28 maj 2004 tillsatta arbetsgruppen skulle utarbeta ändringar gällande studielånesystemet samt grunder för skatteavdrag utifrån examina som avlagts inom målsatt tid. Ändringarna och skatteavdragsgrunderna skulle ingå i en proposition till riksdagen höstsessionen 2004.</p> <p>För att få studiestödet att räcka till bättre föreslår arbetsgruppen en höjning av maximibeloppet på statsborgen för studielån till högskolestuderande från den 1 augusti 2005 från nuvarande 220 euro till 300 euro i månaden. Maximibeloppet på statsborgen till högskolestuderande som studerar utomlands föreslås bli höjt med 80 euro till 440 euro i månaden.</p> <p>För att öka studiestödets sporrande effekt föreslås ett studielåneavdrag i beskattningen. Avdragsrätten skall tillkomma studielåntagare som har avlagt sin högskoleexamen inom föreskriven tid. Den föreskrivna tiden föreslås för den som avlagt en högskoleexamen vara den tid som motsvarar examens omfattning ökad med två läsår och för den som avlagt en yrkeshögskoleexamen och den som antagits för att avlägga enbart en lägre högskoleexamen och som avlagt en lägre högskoleexamen den tid som motsvarar examens omfattning ökad med ett läsår. Avdraget skall kunna beviljas även om tiden det tagit att avlägga examen är högst två läsår längre än det nämnda, om låntagarens studier har fördröjts på grund av tjänstgöring enligt värnpliktslagen, civiltjänstlagen eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor eller barnskötsel eller egen sjukdom. Studielåntagarna skall ha rätt till studielåneavdrag på basis av sin första avlagda högskoleexamen som berättigar till avdrag. Avdragen kan enbart beviljas utifrån högskolestudier som inletts den 1 augusti 2005 eller senare. Den föreskrivna tiden räknas från det de första högskolestudierna inleds enligt denna tidpunkt.</p> <p>Det sammanlagda maximibeloppet på de årligen beviljade avdragen är 30 procent av studielånebeloppet till den del det överstiger 2500 euro vid utgången av den termin examen avläggs minskat med studielånebeloppet vid utgången av närmast föregående termin innan högskolestudierna inleddes och med de räntor som halvårsvis lagts till studielånekapitalet under den tid som berättigar till studielåneavdrag. Avdraget baserar sig dock på högst det lånebelopp som bestäms enligt omfattningen på examen. Till exempel om examen bör avläggas på fem år, så beaktas ett lånebelopp som motsvarar statsborgen för högst 45 stödmånader. Besluten om rätt till studielåneavdrag skall fattas av studiestödsmyndigheten. Avdraget skall utnyttjas inom de 10 närmaste åren efter det år examen avlades.</p> <p>Det årliga avdraget motsvarar amorteringarna på studielånet under året. Avdraget görs i beskattningen utifrån låntagarens alla amorteringar på sina studielån tills hela avdragsbeloppet är utnyttjat. Avdraget görs i första hand från inkomstskatten till staten. Om låntagaren amorterar mer på sitt lån än den påförda skatten, kan avdraget överföras så att det beaktas i beskattningen under de högst 10 närmast följande åren, dock inom de högst 15 närmaste åren efter det år examen avlades.</p> <p>Arbetsgruppen har också lagt fram ett förslag till tid som berättigar till studiestöd för högskolestudier enligt en enhetlig mätninggrund från den 1 augusti 2005.</p>			
Nyckelord studiestöd, studielåneavdrag			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:34	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-834-2 (htf) 952-442-835-0 (PDF)	
Sidoantal	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Opetusministeriölle

Hallitusohjelman mukaan opiskelijoiden opintososiaalista asemaa kohennetaan, jotta täysipäiväinen ja suunnitelmallinen opiskelu on mahdollista ja opintoajat lyhenevät. Hallitusohjelmassa edellytetään, että opetusministeriö laatii heti hallituskauden alussa toimenpideohjelman, jolla edistetään tutkinnon suorittamista tavoiteajassa. Samassa yhteydessä kehitetään opintotukijärjestelmää kannustavammaksi.

Hallituksen iltakoulussa 5.5.2004 käsitellyn opintotuen kannustavuuden kehittämiseksi laaditun ohjelman pohjalta opetusministeriö asetti 28.5.2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia syysistuntokaudella 2004 eduskunnalle annettavaan hallituksen esitykseen sisältyvät opintolainajärjestelmää koskevat muutokset ja tutkinnon tavoiteajassa suorittamisen perusteella myönnettävän verovähennyksen perusteet.

Opetusministeriö kutsui työryhmän puheenjohtajaksi neuvotteleva virkamies Leena Koskisen ja jäseniksi budjettineuvos Arto Merimaan ja ylitarkastaja Panu Pykösen valtiovarainministeriöstä, ylitarkastaja Virpi Hiltusen opetusministeriöstä, etuuspäällikkö Paula Viljasen Kansaneläkelaitoksesta ja ylitarkastaja Markku Mertalan Verohallituksesta. Työryhmä otti nimekseen opintolainavähennystyöryhmä.

Työryhmän tuli työnsä aikana kuulla yliopistoja ja ammattikorkeakouluja, Suomen Pankkiyhdistys ry:tä sekä Suomen Ylioppilaskuntien Liitto ry:tä ja Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto SAMOK ry:tä. Korkeakouluopiskelijoita edustavista järjestöistä ja Suomen Pankkiyhdistyksestä työryhmän työhön ovat osallistuneet nimettyinä yhdyshenkilöinä sosiaalipoliittiset sihteerit Elina Karjalainen (SYL) ja Jouni Parkkonen (SAMOK) ja tutkija Tarja Kallonen (Suomen Pankkiyhdistys). Asiantuntijoina työryhmän työhön ovat osallistuneet lakimies Jukka Laukkanen Kansaneläkelaitoksesta, hallitusneuvos Erkki Laanterä valtiovarainministeriöstä ja tuotepäällikkö Raija Portala Osuuspankkikeskuksesta. Työryhmä on järjestänyt 15 päivänä syyskuuta kuulemistilaisuuden korkeakoulujen opintotukilautakuntien sihteeille.

Työryhmä on laatinut ehdotuksen hallituksen esitykseksi opintotukilain muuttamisesta ja opintolainavähennyksen edellyttämistä muutoksista verolainsäädäntöön. Suuri osa työryhmän työstä on kulunut opintolainavähennyksen käytännön toimeenpanon suunnitteluun. Työryhmä toteaa, että opintolainavähennyksen toimeenpano edellyttää varsin suurta työmäärää Kansaneläkelaitoksessa, verohallinnossa, rahoituslaitoksissa ja korkeakouluissa.

Työryhmän ehdotukseen sisältyy myös ehdotus korkeakouluopintoihin oikeuttavasta yh-

tenäisen mitoituserusteen mukaisesta tukiajasta 1.8.2005 lukien.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 1.10.2004 mennessä. Opetusministeriö myönsi työryhmän työn loppuun saattamiseksi jatkoaikaa 9. päivään marraskuuta 2004 saakka.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa muistionsa kunnioittavasti opetusministeriölle.

Muistion liitteenä ovat Kansaneläkelaitosta edustavan Paula Viljasen ja Verohallitusta edustavan Markku Mertalan lausumat.

Helsingissä 9. päivänä marraskuuta 2004

Leena Koskinen

Virpi Hiltunen

Arto Merimaa

Markku Mertala

Panu Pykönen

Paula Viljanen

Sisältö

Esityksen pääasiallinen sisältö	9
<hr/>	
Yleisperustelut	10
<hr/>	
1 Johdanto	10
2 Nykytila	11
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	11
<i>Korkeakouluopintoihin myönnettävä opintotuki</i>	11
<i>Korkeakouluopintojen opintotukeen oikeuttava aika</i>	11
<i>Yliopistojen uusi tutkintorakenne ja opintojen mitoitus</i>	12
<i>Ammattikorkeakoulututkinnot</i>	14
2.2 Kansainvälinen kehitys	14
<i>Suomen ja eräiden Euroopan maiden opintotukien vertailua</i>	14
2.3 Nykytilan arviointia	18
<i>Opintotuen riittävyys ja kannustavuus</i>	18
<i>Opintojen kesto ja opintotukikuukausien käyttö</i>	19
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	20
3.1 Tavoitteet	20
<i>Opintotuen kannustavuuden kehittäminen</i>	20
<i>Tutkintojen uudistamisen vaikutus tukiaikoihin</i>	21
3.2 Eräitä toteuttamisvaihtoehtoja	21
<i>Stipendimalli</i>	21
<i>Työryhmän käsittelemiä verotukimallin toteuttamisvaihtoehtoja</i>	21
3.3 Keskeiset ehdotukset	22
<i>Opintolainan valtiontakauksen korottaminen</i>	22
<i>Opintolainavähennys</i>	22
<i>Vähennykseen oikeutetut</i>	23
<i>Vähennystä laskettaessa huomioonotettava lainamäärä</i>	24
<i>Opintolainavähennyksen päätöksentekomenettely</i>	24
<i>Opintolainavähennyksen toimeenpano verotuksessa</i>	25
<i>Opintotukeen oikeuttava tukiaika</i>	25
<i>Yliopistotutkintojen enimmäistukiaika</i>	26
<i>Ammattikorkeakoulututkintojen enimmäistukiaika</i>	26
<i>Opintotukiajan pidentämisperusteiden muuttuminen</i>	26
4 Esityksen vaikutukset	27
4.1 Taloudelliset vaikutukset	27
<i>Opintolainavähennyksen vaikutukset opiskelijan ja opintovelallisen talouteen</i>	27
<i>Eräitä esimerkkejä opintolainavähennyksestä</i>	27
<i>Opintotukiajan pidentämisperusteiden muuttamisen vaikutukset opiskelijan talouteen</i>	28
<i>Valtiontaloudelliset vaikutukset</i>	28
4.2 Vaikutukset viranomaisten ja pankkien toimintaan	29
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	29
5 Asian valmistelu	30
5.1 Asian valmisteluvaiheet ja aineisto	30
5.2 Lausunnot ja niiden huomioonottaminen	31
<hr/>	
Yksityiskohtaiset perustelut	32
<hr/>	
1 Lakiehdotusten perustelut	32
1.1 Opintotukilaki	32

1.2 Tuloverolaki	36
1.3 Laki verotusmenettelystä	40
1.4. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta	41
2 Tarkemmat säännökset ja määräykset	41
3 Voimaantulo	41
4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	42
<u>Lakiehdotukset</u>	<u>43</u>
1 Laki opintotukilain muuttamisesta	43
2 Laki tuloverolain muuttamisesta	48
3 Laki verotusmenettelystä annetun lain 16 §:n ja 65 §:n muuttamisesta	50
4 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain muuttamisesta	51
Liitteet:	
Rinnakkaistekstit	
Lausumat	

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia, tuloverolakia, verotusmenettelystä annettua lakia sekä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia. Ehdotuksen mukaan opintotuen riittävyyden parantamiseksi ja kannustavuuden lisäämiseksi opintolainan valtioneuvoston määrää korotetaan ja korkeakoulututkinnon määräajassa suorittaneelle voidaan myöntää oikeus verosta tehtävään opintolainavähennykseen. Korkeakouluopiskelijoiden opintolainan valtioneuvoston määrää ehdotetaan korotettavaksi nykyisestä 220 eurosta 300 euroon kuukaudessa. Ulkomailla opiskelevien korkeakouluopiskelijoiden valtioneuvoston määrää ehdotetaan korotettavaksi 80 eurolla 440 euroon kuukaudessa.

Opintolainavähennykseen olisi oikeutettu korkeakoulututkinnon laissa säädettyssä määräajassa suorittanut verovelvollinen. Opintolainavähennys olisi 30 prosenttia korkeakouluopintojen aikana kertyneen opintolainan 2 500 euroa ylittävästä määrästä. Vähennykselle ehdotetaan säädettäväksi enimmäismäärä, joka perustuisi enintään tutkinnon laajuuden perusteella laskettuun lainamäärään. Vähennys tehtäisiin suoraan verosta enintään tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan 10 vuoden aikana. Kansaneläkelaitos ratkaisisi verovelvollisen oikeuden opintolainavähennykseen ja vähennyksen enimmäismäärään. Vähennys toimeenpantaisiin verotuksessa verovelvollisen vuosittain maksamien opintolainan lyhennysten perusteella.

Lisäksi korkeakouluopintoihin oikeuttavaa opintotukiaikaa koskevat säännökset ehdotetaan yhtenäistettäväksi.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Yleisperustelut

1 Johdanto

Hallitus on asettanut tavoitteeksi opiskeluaikojen lyhentämisen, jolla vastattaisiin osaltaan työmarkkinoilla tapahtuvaan työikäisen väestön poistumiseen työmarkkinoilta ja nopeutettaisiin koulutuksesta työelämään siirtymistä. Opiskelun sujuvuuteen ja opintoaikoihin vaikuttavat olennaisesti opiskelijoiden opintososiaalinen asema ja opintotuki, jonka kannustavuuden ja riittävyuden kohentaminen on noussut tässä yhteydessä tarpeelliseksi. Hallitusohjelman mukaan opiskelijoiden opintososiaalista asemaa kohennetaan, jotta täysipäiväinen ja suunnitelmallinen opiskelu on mahdollista ja opiskeluaajat lyhenevät.

Opintotuen tasoa on parannettu vuosina 1992 ja 1994 toteutetun opintotuki uudistuksen jälkeen korottamalla 1.8.2000 lukien asumislisän korvaavuusprosenttia. Tuki on tasoltaan muilta osin sama kuin vuonna 1995, jolloin tuen tasoa leikattiin.

Opintotuen on selvitysten perusteella arvioitu olevan perusrakenteeltaan toimiva. Yksi keskeisimmistä ongelmista on opintolainan käytön vähäisyys, mikä heikentää opintotuen riittävyttä. Opiskelijoiden toimeentulo perustuu rahamuotoisen tuen lisäksi merkittävässä määrin työtuloihin. Työssäkäynnin on todettu hidastavan opintojen edistymistä.

Opintotukea ja opiskelijoiden opintososiaalista asemaa käsittelevän selvitysmies Eero Kurrin toimenpideohjelman (opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:28) perusteella on päädytty siihen, että opintotuen kannustavuutta ja riittävyttä tulisi ensisijaisesti parantaa opintolainajärjestelmää kehittämällä. Opintolainan valtiontakauksen määrän korotuksen ja verotuksen opintolainavähennyksen toivotaan edistävän tavoitteellista opiskelua ja valmistumista kohtuullisessa ajassa. Uudesta etuudesta säädettäisiin opintotukilaissa ja verolainsäädännön osalta tuloverolaissa, verotusmenettelystä annetussa laissa sekä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetussa laissa.

Opintotukilainsäädännössä tulee ottaa huomioon myös lukuvuoden 2005–2006 alusta voimaan tulevat muutokset korkeakoulujen tutkinnoissa ja tutkintorakenteessa sekä muutokset opetuksen järjestämisessä opintojen uuden mitoituksen perusteella. Lähtökohtana on yhtenäistää tukiajan mitoitusperusteita korkeakoulusektorilla. Lisäksi opintotukeen oikeuttavaa aikaa koskevia säännöksiä on tarpeen tarkistaa erityisesti säädöstason osalta perustuslain edellyttämällä tavalla.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Korkeakouluopintoihin myönnettävä opintotuki

Pääasiallinen opiskelun tukimuoto on opintotukilain (65/1994) ja opintotukiasetuksen (260/1994) mukainen opintotuki, joka koostuu valtion varoista maksettavasta opintorahasta ja asumislisästä sekä valtioneuvoksesta opintolainaan. Opintotukietuuksista säädetään opintotukilain 2 §:ssä.

Korkeakouluopintoihin myönnettävän tuen enimmäismäärä on 650,56 euroa kuukaudessa, josta opintoraha on 259,01 euroa ja asumislisä 171,55 euroa kuukautta kohti. Valtioneuvoksesta määrättyä säädetään lain 16 §:ssä. Opintolainaan valtioneuvoksesta määrättyä tukikuukautta kohden on 18 vuotta täyttäneellä 220 euroa ja aikuiskoulutustukea saavalla 310 euroa. Jos hakija on alle 18-vuotias, takaus myönnetään 160 euron suuruisena. Oikeus korkeampaan valtioneuvokseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta. Ulkomailla opiskelevan opintolainaan valtioneuvoksesta määrättyä tukikuukautta kohden. Valtioneuvoksesta määrättyä korotetaan niinä lukukausina, jolloin opiskelija saa opintotukea, sillä opintolainaan lisäyksellä, jonka luottolaitos antaa opiskelijalle lukuvuoden aikana eräänäntyvän opintolainaan koron maksamiseksi. Korot lisätään puolivuositain opintolainaan pääomaan siltä osin kuin korko ylittää yhden prosentin lainapääomasta niinä lukukausina, joilta lainansaaja saa opintotukea, sekä välittömästi tällaista lukuvuotta seuraavana lukukautena.

Lisäksi opiskelijoita tuetaan verotuksen kautta. Verovelvollisella on oikeus vähentää tuloverolain (1535/1992) 58 §:n mukaan pääomatuloistaan velkojensa korot, jos velka on valtion tai Ahvenanmaan maakuntahallituksen takaama opintovelka. Ellei verovelvollisella ole pääomatuloja tai niiden määrä on vähennyskelpoisia korkoja pienempi, pääomatulon tuloveroprosentin mukainen osuus koroista vähennetään ansiotuloista määrättävistä veroista alijäämähyvityksenä.

Korkeakouluissa on opintotukitehtäviä varten opintotukilautakunta, jonka tehtävistä säädetään lain 9 a §:ssä. Opintotukilautakunnan tehtävänä on seurata opintojen edistymistä ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto opintojen edistymisestä, määrittellä kesäaikana harjoitettavien opintojen ja ulkomailla harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa yksittäistapauksissa lausunto Kansaneläkelaitokselle. Jos opinnot eivät ole edistyneet riittävästi, opintotukilautakunnan on kuultava opiskelijaa ennen lausunnon antamista.

Korkeakouluopintojen opintotukeen oikeuttava aika

Korkeakouluopintojen opintotukeen oikeuttavasta ajasta säädetään opintotukilain 7 §:n 2 momentissa. Opintotukea myönnetään päätoimisten opintojen ajaksi. Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada yhteensä enintään 70 kuukaudeksi. Yhden ylempään korkeakoulututkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Opetusministeriön päätöksellä voidaan pidentää erityisen laajaa työmäärää edellyttävän ylempään korkeakoulututkinnon tai koulutusohjelman opintotuen enimmäisaikaa. Tämän säännöksen nojalla on annettu opetusministeriön asetus (257/2003) ylempään korkeakoulututkinnon opintotuen enimmäisajasta ja sen pidentämisen perusteista. Asetuksen mukaan opintotuen enimmäisaika on 65 kuukautta eläinlääketieteen lisensiaatin ja lääketieteen lisensiaatin tutkintoa varten sekä ylempää korkeakoulututkintoa varten, kun pääaine tai aineriippymä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuurit. Opintotuen enim-

mäisaika on asetuksen mukaan 60 kuukautta arkkitehdin, diplomi-insinöörin, kuvataiteen maisterin, maisema-arkkitehdin musiikin maisterin ja psykologian maisterin tutkintoa varten.

Ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö. Opetusministeriö on antanut seuraavat päätökset:

- opetusministeriön päätös opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistamisesta ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten (opetusministeriön D:116/011/1994),
- opetusministeriön päätös opintotuen enimmäisajasta varanotaarin tutkinnosta oikeusnotaarin tutkintoon siirryttäessä (opetusministeriön D:21/011/1997) sekä
- opetusministeriön päätös opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistamisesta ammattikorkeakouluopintoja varten (opetusministeriön D:9/011/1997).

Opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistamisesta ammattikorkeakouluopintoja varten annetun opetusministeriön päätöksen (9/011/1997) mukaan opintotuen enimmäisaika on 45 kuukautta, kun tutkinnon laajuus on 140 opintoviikkoa, 50 kuukautta, kun tutkinnon laajuus on 160 opintoviikkoa ja 55 kuukautta, kun tutkinnon laajuus on 180 kuukautta. Enimmäisajan mitoitus perustuu siihen, että ammattikorkeakouluissa noudatettiin aluksi monilla aloilla kymmenen kuukauden lukuvuoden mitoitus.

Opintotukilain 7 a §:ssä säädetään ylempää korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentämisestä. Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden ylempään korkeakoulututkinnon suorittamista varten vahvistetun enimmäisajan, voidaan vielä myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan. Pidennystä ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi. Opetusministeriö voi antaa asiasta tarkempia määräyksiä. Enimmäisajan pidentämisen perusteista säädetään tarkemmin edellä mainitussa opetusministeriön asetuksessa ylempään korkeakoulututkinnon opintotuen enimmäisajasta ja sen pidentämisen perusteista. Asetuksen mukaan opintotuen enimmäisajan pidentämistä opintotukilain 7 a §:ssä tarkoitettussa tapauksessa haetaan opintotukilautakunnalta. Hakemukseen on liitettävä lääkärintodistus tai muu riittävä selvitys siitä, että pidentämiseen on edellytys. Jäljellä olevien opintojen laajuudesta on esitettävä tiedekunnan, osaston tai opetusta antavan laitoksen vahvistama selvitys sekä opintosuunnitelma. Keskeneneräisestä lopputyöstä on esitettävä työn ohjaajan lausunto työn vaiheesta ja jäljellä olevasta työmäärästä. Opintojen voidaan katsoa olevan suoritettavissa enintään yhden lukuvuoden aikana, jos opiskelija esittää opintosuunnitelman, jonka mukaan tutkinto on mahdollista suorittaa lukuvuoden aikana, ja selvityksen siitä, että tutkinnosta puuttuvien opintojen laajuus on enintään 40 opintoviikkoa.

Yliopistojen uusi tutkintorakenne ja opintojen mitoitus

Yliopistojen tutkinnoista säädetään yliopistolaissa (645/1997). Yliopistojen perustutkintorakenne on uudistettu lailla yliopistolain muuttamisesta (715 /2004). Syyslukukauden 2005 alusta lukien ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä, että koulutuksen pohjana ovat lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus.

Yliopistolain 7 §:n 3 momentin ja 9 §:n 3 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (794 /2004), jäljempänä tutkintoasetus, säädetään alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon tavoitteista, laajuudesta ja rakenteesta.

Tutkintoasetus tulee voimaan 1.8.2005. Tutkintoasetuksella kumotaan nykyiset 20 yliopistojen tutkintoja koskevaa asetusta. Tutkintoasetuksessa säädetään alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon tavoitteista, laajuudesta ja rakenteesta ja muilta osin se koostuu pääosin nykyisten tutkintoasetusten säännöksistä. Tutkintoasetuksessa määritellyt tutkintojen tavoitteelliset ajat eivät muutu nykyisistä tavoitteellisista ajoista. Tutkintojen mitoituseruste muuttuu opintoviikosta opintopisteeksi. Opiskelijalla, joka tutkintoasetuksen voimaan tullessa opiskelee 29 §:ssä kumottujen asetusten mukaista tutkintoa varten, on yliopistolain muuttamisesta annetun lain (715/2004) siirtymäsäännösten mukaisesti oikeus siirtyä opiskelemaan tämän asetuksen mukaan taikka jatkaa opintojaan kumottujen asetusten mukaan. Opiskelija voi lukea hyväkseen kumottujen asetusten mukaisiin opintoihin sisältyneet opintosuorituksensa tämän asetuksen mukaista tutkintoa varten yliopiston määräämällä tavalla.

Yliopiston on järjestettävä uuden tutkintoasetuksen 8 §:n mukaan 180 opintopisteen laajuiseen alempaan korkeakoulututkintoon johtava koulutus siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon päätoimisesti opiskellen kolmessa lukuvuodessa. Poikkeuksena on 210 opintopisteen laajuinen kuvataiteen kandidaatin tutkintoon vaadittava koulutus, jonka määräaika on kolme ja puoli lukuvuotta. Tutkintoasetuksen 13 §:ssä säädetään ylempään korkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuuksista. Pykälän mukaan alemman korkeakoulututkinnon tai vastaavantasaisen koulutuksen pohjalta ylemmän korkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus voi vaihdella 90 opintopisteestä 180 opintopisteeseen ja koulutuksen kesto kahdesta lukuvuodesta kolmeen lukuvuoteen. Tällöin mitoitukseltaan 300 opintopisteen laajuiset ylempään korkeakoulututkintoon tähtäävät opinnot tulee järjestää siten, että opinnot on suoritettavissa viidessä lukuvuodessa. Psykologian maisterin, musiikin maisterin sekä kuvataiteen maisterin tutkintoon tähtäävät opinnot, joiden laajuus on yhteensä 330 opintopistettä, tulee järjestää siten, että tutkinnot voi suorittaa viidessä ja puolella lukuvuodessa. Laajuudeltaan 360 opintopisteen laajuisten eläinlääketieteen lisensiaatin ja lääketieteen lisensiaatin tutkintojen opinnot tulee puolestaan järjestää siten, että tutkinnon voi suorittaa kuudessa lukuvuodessa. Asetuksen 14 §:ssä säädetään ilman koulutukseen kuuluvaa alempaa korkeakoulututkintoa ylempään korkeakoulututkintoa johtavan koulutuksen järjestämisestä ja laajuudesta. Pykälän perusteella lääketieteen lisensiaatin tutkintoon vaadittavat opinnot tulee järjestää siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon päätoimisesti opiskellen kuudessa lukuvuodessa. Hammaslääketieteen lisensiaatin tutkintoon vaadittavat opinnot on järjestettävä siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon päätoimisesti opiskellen viidessä lukuvuodessa.

Hallitusohjelman mukaan opetusministeriön tuli laatia toimenpideohjelma, jolla edistetään tutkinnon suorittamista tavoiteajassa. Tässä tarkoituksessa opetusministeriössä on laadittu toimenpideohjelma korkeakouluopintojen nopeuttamiseksi. Ohjelman esitykset lähtevät siitä, että tutkinto-opiskelun reunaehjoja on tarkistettava, jotta hallitusohjelmassa asetetut tavoitteet työllisyyden parantamiseksi ja korkeasti koulutetun työvoiman saatavuuden turvaamiseksi toteutuvat. Tavoitteena on joustava tutkintorakenne, joka mahdollistaa yliopisto-opintojen aloittamisen erilaisilla koulutustaustoilla ja että yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa tutkinnon suorittaneet siirtyisivät nykyistä nuorempina sellaisiin tehtäviin, joissa edellytetään korkeakoulututkinnon tuottamaa osaamista. Yliopisto-opiskelun tehostamiseen tähtäävien toimien tavoitteena on, että vuosittain suoritettavien yliopistotutkintojen määrä kasvaisi 3 000:lla. Ammattikorkeakouluopiskelun tehostumista tapahtuisi siten, että tutkinnonsuorittaneiden määrä kasvaisi vuosittain 2 500:lla. Merkittävässä määrin opintojen

tehostumisesta saavutetaan jo käynnistyneillä tutkintojen ja opiskelun kehittämistoimilla. Opiskeluaikojen lyhentämiseksi laadittu toimenpideohjelma edellyttää muutoksia yliopistolakiin.

Yliopistolain muuttamisesta annettavan hallituksen esityksen luonnoksen (11.8.2004) mukaan yliopistolakiin otettaisiin säännökset alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja harjoittavan opiskelijan opiskeluoikeudesta. Hallituksen esitys laiksi yliopistolain muuttamisesta on tarkoitettu antaa eduskunnalle syksyn 2004 aikana.

Ammattikorkeakoulututkinnot

Ammattikorkeakoulututkintojen perusteista säädetään ammattikorkeakoululain (351/2003) 18 §:ssä, jonka mukaan ammattikorkeakoulututkinnoista, tutkintotavoitteista ja opintojen rakenteesta sekä muista opintojen perusteista säädetään valtioneuvoston asetuksella ja määrätään sen nojalla ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä. Vuoden 2005 alusta lukien voimaan tulevan ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (479/2004) 5 §:n mukaan yhden lukuvuoden opintojen suorittamiseen keskimäärin vaadittava työpanos vastaa 60 opintopistettä. Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus on 180, 210 tai 240 opintopistettä. Erityisestä syystä opetusministeriö voi vahvistaa opintojen laajuuden 240 opintopistettä laajemmaksi. Koulutusohjelman opetussuunnitelmassa opintoviikkoina määrätyt opintojaksojen laajuudet muutetaan opintopisteiksi viimeistään 1 päivänä elokuuta 2005.

Ammattikorkeakoulussa suoritettavien perustutkintojen lisäksi ammattikorkeakouluissa on mahdollisuus suorittaa jatkotutkintoja. Hallituksen esitys ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojärjestelmän vakinaistamisesta 1.8.2005 lukien annetaan eduskunnalle syksyn 2004 aikana. Sen mukaan jatkotutkinnot ovat ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja.

Ammattikorkeakoululain 24 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot asianomaisen koulutusohjelman ja sen opetussuunnitelmien sekä ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä määrättyjen perusteiden mukaisesti. Kokopäiväopiskelijan on suoritettava edellä tarkoitettujen opintojen viimeistään yhtä vuotta niiden laajuutta pitemmässä ajassa. Opiskelija voi tekemänsä poissaoloilmoituksen perusteella olla poissa yhteensä kahden lukuvuoden ajan. Tätä aikaa ei lasketa opintojen enimmäisaikaan. Muun opiskelijan 1 momentissa tarkoitettujen opintojen enimmäisajan perusteista määrätään ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä. Edelleen lain 25 §:n mukaan opiskelija, joka ei ole ilmoittautunut 23 §:ssä säädetyllä tavalla, menettää opiskeluoikeutensa. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, hänen on haettava ammattikorkeakoululta uudelleen opiskeluoikeutta. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 24 §:n 2 momentissa säädetyssä ajassa, menettää opiskeluoikeutensa, jollei ammattikorkeakoulu erityisestä syystä myönnä hänelle lisää aikaa opintojen loppuun saattamiseen. Opiskelija voi hakea ammattikorkeakoulun hallitukselta kirjallisesti oikaisua opiskeluoikeuden menettämistä koskevaan päätökseen.

2.2 Kansainvälinen kehitys

Suomen ja eräiden Euroopan maiden opintotukien vertailua

Pohjoismaissa opiskeluun kannustetaan opiskelijalle itselleen maksettavalla opintotuella. Opintotuki on lainapainotteinen Ruotsissa ja Norjassa ja opintorahapainotteinen Tanskassa ja Suomessa. Islannissa tuki on kokonaan lainaa. Vain Suomessa opintolainaa on pankkilainaa.

Norjassa tutkinnon ripeää suorittamista ja lainan käyttöä pyritään edistämään järjestelmällä, jossa tavoiteajassa valmistuneen opiskelijan nostama laina muuttuu osittain opintorahaksi. Samantyyppinen järjestelmä on käytössä myös Alankomaissa. Pohjoismaissa ja Alankomaissa otetaan huomioon vain hakijan omat tulot myönnettäessä opintotukea korkeakouluopintoihin. Muissa Euroopan maissa myös vanhempien taloudellinen asema otetaan huomioon tukea myönnettäessä. Useissa Euroopan maissa on tarveharkintaisen opintotuen lisäksi tai vaihtoehdoksi käytössä verovähennyksiä, jotka myönnetään yleensä opiskelijoiden vanhemmille (esim. Itävalta, Saksa). Muualla kuin Pohjoismaissa on säädetty nuorten tuen saamiselle ikärajoja. Opintojen päätoimisuus ja riittävä edistyminen ovat keskeisiä tuen saamisen edellytyksiä eurooppalaisissa opintotukijärjestelmissä. Myös tukiaikaa rajoitetaan. Joustot ja niiden perusteet ovat maakohtaisia.

Tällä hetkellä Suomen opintotuki on tasoltaan muiden Euroopan maiden tukiin verrattuna keskitasolla ja Pohjoismaiden alhaisin. Suomen opintotuen ostovoima suhteessa palkansaajan ostovoimaan ei kuitenkaan ratkaisevasti poikkea muiden Pohjoismaiden opintotuen ostovoimasta omassa maassaan ja opiskelijoiden elintaso suhteessa muihin kansalaisiin on täten varsin samanlainen Pohjoismaissa. Opiskelijoiden asema opintotuen tason kehityksellä mitattuna ei ole parantunut Suomessa yhtä hyvin kuin muissa Pohjoismaissa. Tämä käy ilmi pohjoismaisen opintotukiviranomaisten yhteistyössä laatimasta selvityksestä, jossa vertailtiin tuen kehitystä ja maksimituen määrää kunkin maan teollisuustyöntekijän palkkaan. Jo 1980-luvun alusta lähtien kootut aikasarjat osoittavat, että systemaattisimmin on kehitetty Tanskan opintotukea. Suomen tuki kehittyi lukuvuonna 1992/93 toteutetun opintotuki uudistuksen yhteydessä, jolloin Suomessa myönnettävä opintotuki oli tasoltaan toiseksi suurin Tanskan jälkeen. Toinen sija menetettiin Norjalle lukuvuonna 1997/98. Ruotsin ja Islannin opintotuen enimmäismäärät ohittivat Suomen myöntämän tuen määrän vuosituhannen vaihteessa.

Opintolainaa käytetään opintojen rahoitukseen Suomessa muita pohjoismaita vähemmän. Opiskelijan kannalta Suomen järjestelmän hyvänä puolena voidaan näin ollen pitää merkittävää opintorahan osuutta, joka vähentää opiskelusta johtuvaa velkarasitusta. Esimerkiksi viisi vuotta (9 kk/lukuvuosi) opiskelevalla suomalaisella korkeakouluopiskelijalla voi kertyä opintolainapääomaa enimmillään noin 10 000 euroa, kun vastaava summa on Tanskassa 14 000, Ruotsissa 24 000, Norjassa 29 000 (10 kk/lukuvuosi) ja Islannissa 39 000 euroa. Nykyisin suomalaisella korkeakouluopiskelijalla on valmistuessaan yliopistosta lainaa keskimäärin noin 6 400 euroa. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen keskimääräinen laina on 5 700 euroa. Vuosittain korkeakoulututkinnon suorittaneista 40 prosenttia käyttää jossain opintojen vaiheessa opintolainaa.

Alankomaat

Opintotuki koostuu perustuesta (opintoraha ja laina) päätoimisille opiskelijoille sekä vapaaehtoisesta lainaosuudesta, joka on korvattavissa vanhemmille myönnettävällä verovähennyksellä. Lisäksi opiskelija voi saada tarveharkintaista opintorahaa, jota myönnettäessä otetaan huomioon vanhempien tulot.

Perustuen kokonaismäärä on itsenäisesti asuvalla korkeakouluopiskelijalla 716 euroa kuukaudessa. Tukea maksetaan aluksi lainan muodossa tutkinnon normiajalle, joka on yleensä 4–5 vuotta eli 48 tai 60 kuukautta. Tuki muuttuu opintorahaksi lukuun ottamatta vapaaehtoista lainaosuutta, vasta kun opiskelijan opinnot edistyvät riittävästi. Ensimmäisenä opintovuonna opinnoista tulee suorittaa 50 prosenttia, jotta tuki muuttuu opintorahaksi. Opinnot tulee suorittaa loppuun 10 vuoden kuluessa opintojen aloittamisesta. Ehtona on

lisäksi, että opinnot tulee aloittaa ennen 30 vuoden ikää. Normiajan ylittävälle opiskelulle on mahdollista saada opintolainaa.

Jos alle 30-vuotias opiskelija ei täytä opintotuen saamisen ehtoja esimerkiksi tukiajan loppumisen, osa-aikaisen opiskelun, ulkomailla opiskelun tai iän vuoksi, voidaan opiskelijan vanhemmalle myöntää verotuksessa tarveharkintainen vähennys verotettavasta tulosta.

Itävalta

Opintotukena voi saada tarveharkintaista opintorahaa, jota myönnettäessä otetaan huomioon opiskelijan omat, hänen mahdollisen puolisonsa ja vanhempien tulot. Lisäksi on mahdollista saada lukukausimaksuun tarkoitettua avustusta, täydentävää opintorahaa, suoritusperusteista stipendiä, kannustavaa opintorahaa tai opintojen päättämiseen tarkoitettua opintorahaa. Tarveharkinnatonta korkotuettua pankkilainaa voi saada, jos ei ole edellytyksiä saada opintorahaa.

Pääasiallinen tukimuoto on tarveharkintainen opintoraha, joka on yksin asuvalla korkeakouluopiskelijalla 424 euroa kuukaudessa. Tämän tuen saamiseksi opintojen tulee edistyä ja tutkinto tulee suorittaa enintään yhtä vuotta niiden laajuutta pidemmässä ajassa. Tuki on tarkoitettu yhteen korkeakoulututkintoon. Tukea ei myönnetä, jos opiskelija vaihtaa opintotalaa useammin kuin kaksi kertaa, ellei ole perusteltuja syitä. Perheettömän opiskelijan tulee aloittaa opinnot ennen 30 vuoden ikää.

Opintojen päättämiseen tarkoitettua opintorahaa maksetaan lopputyön tekemiseksi rajallinen aika opintojensa ohessa ansiotyössä olleille, jotka haluavat saattaa opintonsa loppuun. Ikäraja on 41 vuotta. Tuen määrä on 500–1 090 euroa työssäkäyntiasteesta riippuen ja sitä voidaan korottaa lasten lukumäärän perusteella.

Suoritusperusteista apurahaa voi puolestaan saada hyvin arvosanoin opinnoissa edistynyt opiskelija vähintään 700 euroa lukuvuodessa. Yliopiston maksaman kannustavan opintorahan saamisen ehtona on opintojen edistyminen keskitasoa paremmin. Tuen määrä on 700–3 600 euroa lukuvuodessa.

Opiskelijan vanhemmat ovat tiettyyn tulorajaan asti oikeutettuja opiskelijan iästä riippuviin verovähennyksiin. Kuukautta kohti vähennys esimerkiksi 19 vuotta täyttäneestä lapsesta on 145–170 euroa riippuen perheen lasten lukumäärästä. Myös opiskelijalla voi olla oikeus verovähennykseen, jos työskentely liittyy opintoihin ja työtuloja on riittävästi.

Norja

Itsenäisesti asuva korkeakouluopiskelija voi saada lukuvuoden aikana opiskelijan omien tulojen perusteella tarveharkintaista opintotukea kuukaudessa 976 euroa enintään kymmenenä kuukautena. Tuesta 40 prosenttia (390 euroa/kk) voidaan myöntää osittain (25 %) stipendinä riittävien lukuvuosittaisten opintosuoritusten ja tutkinnon suorittamisen perusteella (15 %). Tutkinto tulee olla suoritettu määräajassa. Lainajärjestelmän tarkoituksena on tehostaa opintoja ja lyhentää tutkinnon suorittamisaikaa. Korkeakoulututkintojen tutkintorakenne ja mitoitus uudistettiin kokonaan syyslukukauden 2003 alusta lukien.

Ruotsi

Korkeakouluopiskelijan opintotuki koostuu opintorahasta ja -lainasta. Opiskelijan omat tulot otetaan huomioon myönnettäessä tukea täysi-ikäiselle opiskelijalle. Kuukautta kohti tuki on itsenäisesti asuvalla korkeakouluopiskelijalla 806 euroa, josta opintorahan osuus on 277 euroa. Osa-aikaisen opiskelijan tuki määräytyy opiskelun päätoimisuusasteen perusteella (50/75 %). Opintojen on edistyttävä, jotta tukea maksetaan. Tulorajat on määritelty opiskeluasteen perusteella siten, että osa-aikaisilla opiskelijoilla ne ovat korkeammat kuin päätoimisesti opiskelevilla.

Saksa

Opintoja tuetaan opintotuella (opintoraha ja -laina) sekä verovähennyksillä.

Myönnettäessä tukea korkeakouluopintoihin huomioon otetaan opiskelijan omat ja puolison tulot sekä yleensä myös vanhempien tulot. Opintotuesta 50 prosenttia on opintorahaa (292,5 euroa/kk) ja 50 % (292,5 euroa/kk) opintolainaa, josta ei voi kieltäytyä, jos ottaa opintorahan. Lisäksi itsenäisesti asuville myönnetään asumislisää 197 euroa. Yhteensä itsenäisesti asuva voi saada tukea 782 euroa kuukaudessa. Tuen saaminen edellyttää päätoimista opiskelua ja alle 30 vuoden ikää. Ikäraja on korkeampi mm. perheen perustaneilla opiskelijoilla. Tuen maksamisen jatkamisen edellytyksenä on opintojen riittävä edistyminen, joka kontrolloidaan opintojen neljännen lukukauden lopussa.

Opintolaina myönnetään valtion varoista. Lainan takaisinmaksusta vapautuu osittain (-25 % lainasta), jos kuuluu valmistuessaan parhaiten menestyneen 30 prosentin joukkoon. Enintään lainasta tarvitsee maksaa takaisin 10 000 euroa, vaikka nostetun lainan määrä olisi suurempi. Lainan takaisinmaksuaika on enintään 30 vuotta. Tukiajan päätyttyä on mahdollista saada pankkilainaa yhden vuoden ajan opintojen loppuun saattamiseksi.

Opiskelijan vanhemmat ovat oikeutettuja 18–27 -vuotiaiden opiskelevien lasten perusteella tulosta tehtävään verovähennykseen, jonka määrä on 154–179 euroa kuukautta kohti riippuen lasten lukumäärästä. Vaihtoehtoisesti maksetaan lapsilisää. Lisäksi opiskelijan vanhemmat voivat saada tarveharkintaisen verovähennyksen.

Tanska

Opintotuki koostuu opintorahasta ja lainasta, jota myönnettäessä otetaan huomioon opiskelijan omat tulot. Ylempää korkeakoulututkintoa varten tukiaika on 70 kuukautta ja tukea voi saada lukuvuoden aikana kahtenatoista kuukautena. Tuen määrä on itsenäisesti asuvalla korkeakouluopiskelijalla 887 euroa kuukaudessa, josta opintorahan osuus on 587 euroa. Viimeisenä lukuvuotena opiskelija voi saada tuen kaksinkertaisena, jos hänellä on tukiaikaa jäljellä. Korotetun tuen tarkoitus on antaa taloudelliset edellytykset päätoimiselle opiskelulle. Kaksinkertainen tuki on vaihtoehto työssäkäynnille, joka on varsin tyyppillistä opintojen loppuvaiheessa ja pitkittää opintoja.

2.3 Nykytilan arviointia

Opintotuen riittävyys ja kannustavuus

Opintotuen riittävyttä parantavia muutoksia opintotuki uudistuksen jälkeen ovat vuosina 1997 ja 1998 toteutettu 18 ja 19-vuotiaiden korkeakouluopiskelijoiden ottaminen täyden opintotuen piiriin, opintotuen ja työtulojen yhteensovitus vuodesta 1998 alkaen sekä asumislisän korvaavuusprosentin korotus 80 prosenttiin vuonna 2000. Opintotukea myönnettäessä käytettäviä opintojen edistymisen seurantakriteerejä ja -menetelmiä on myös kehitetty.

Opintotukijärjestelmän tarkoituksena on turvata opiskeluaikainen toimeentulo. Tätä kautta tavoitteena on osaltaan luoda edellytyksiä tehokkaalle opiskelulle. Toimeentulon turvaamisen lisäksi opintotuen avulla pyritään tehostamaan opintoja siten, että korkeakouluopintoihin myönnetään opintotukea rajoitetuksi ajaksi ja opintotuen jatkuvan myöntämisen edellytyksenä on riittävä opintomenestys. Opintojen edistymistä seurataan vuosittain ja tuen myöntäminen voidaan lakkauttaa, jos opiskelija ei opiskele. Tukikuukausien määrään suhteutetun vuositulorajan tarkoituksena on ohjata tuen käyttöä päätoimisiin opintoihin. Opintotuki ja työtulot on yhteen sovitettu niin, että opiskelijan on mahdollista työskennellä opintojen ohessa varsin joustavasti. Järjestelmä ottaa huomioon yksilölliset tilanteet siten, että tukea voi hakea vain tietyille kuukausille tai tuen maksun voi peruuttaa tai tukea palauttaa, jos työtulot ylittävät tukeen oikeuttavan vuositulorajan. Järjestelmä tukee myös opintojen loppuunsaattamista, koska opintotukea ei peritä takaisin tutkinnon suorittamisen jälkeen ansaittujen tulojen perusteella.

Opintotuen taso ja tulorajat ovat 1990-luvun puolivälin tasolla, vaikka sekä kustannukset että ansiotaso ovat nousseet. Asumislisässä huomioon otettava asumiskustannusten raja (ns. vuokratatto) on jäänyt jälkeen vuokratason noususta siten, että yli 60 prosentilla asumislisää saavista vuokra ylittää huomioon otettavan kustannusrajan. Opiskelijat käyvät työssä parantaakseen toimeentuloaan. Yli puolet korkeakouluopiskelijoista käy opintojen ohessa ansiotyössä, mikä hidastaa valmistumista. Työkokemuksen hankkimisen opintojen ohessa koetaan edistävän myös valmistumisen jälkeistä työelämään sijoittumista.

Kotimaassa tapahtuviin opintoihin myönnettävästä kuukausittaisesta tuen enimmäismäärästä 33,8 prosenttia on lainaa. Opintolaina opintotuen osana korostaa tuen investointiluonnetta. Opintolainan valtioneuvoston mahdollistaa lainan saamisen ilman muita vakuuksia. Opintolainaa ei kuitenkaan aina mielletä opintotuen osaksi. Opiskelijoiden velkaantuminen alkoi vähentyä 1992 toteutetun opintotuki uudistuksen yhteydessä, mikä oli yksi uudistuksen tavoitteista. Velkaantumisen vähenemiseen pyrittiin opintorahan osuutta lisäämällä. Samalla tukiaikaa lyhennettiin. 1990-luvun alkupuolella lainaa nosti vain noin 20 prosenttia opiskelijoista korkean korkotason vuoksi. Lainan käyttöhalukkuus on sittemmin kasvanut korkotason alennuttua. Noin 40 prosenttia korkeakouluopiskelijoista ottaa opintojen aikana opintolainaa. Keskimäärin korkeakoulusta valmistuneella oli vuonna 2003 lainaa noin 6 350 euroa, joka on noin puolet mahdollisesta 55 tukikuukauden mukaan määräytyvästä lainan enimmäismäärästä. Vastaava summa lukuvuonna 1990–1991 valmistuneilla opintolainapainotteisen tuen aikana opiskelleilla oli 55 756 markkaa (n. 9 400 euroa). Vuonna 2003 yliopistossa tutkinnon suorittaneista 61 prosentilla ei ollut lainaa lainkaan.

Ammattikorkeakouluopiskelijat käyttävät opintolainaa opintojen rahoitukseen hieman enemmän kuin yliopisto-opiskelijat. Vuonna 2003 oli ammattikorkeakoulusta valmistuneella keskimäärin opintolainaa 5 700 euroa, mikä on noin 70 prosenttia keskimääräisen neljän opiskeluvuoden perusteella määräytyvästä lainan enimmäismäärästä. Vuonna 2003 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 58 prosentilla ei ollut lainaa lainkaan.

Vuonna 2002 julkaistun kahdeksaa maata käsittävän eurooppalaisen vertailututkimuksen

Euro Student. Social and Economic Conditions of Student life in Europe 2000-raportin mukaan vanhempien tuen osuus opintojen rahoituslähteenä on pienin Suomessa. Myös työssäkäynti opintojen ohessa on Suomessa harvinaisempaa kuin vertailumaissa. Kun suomalainen opiskelija on työssä, työtulojen määrä ja työntekoon käytetty aika on suurempi kuin useimmissa muissa maissa. Vielä julkaisemattomassa opiskelijatutkimuksessa vuodelta 2003 selvitettiin korkeakouluopiskelijoiden tuloja ja menoja, työssäkäyntiä, asumista, opiskelua ja tulevaisuudenodotuksia vuonna 2003. Tutkimuksen mukaan kaikkien tutkimukseen vastanneiden tulojen mediaani oli 680 euroa kuukaudessa. Perheettömän korkeakouluopiskelijan tärkeimmät tulonlähteet olivat selvityksen mukaan opintoraha ja asumislisä. Työssäkäynti lukukausien aikana täydensi toimeentuloa yli puolella opiskelijoista. Vanhempien tuki on kolmanneksi tärkein toimeentulon lähde ja opintolaina on vasta neljänneksi tärkein opiskelijoiden rahanlähteistä. Kaikkiaan opintolainaa oli nostanut noin 40 prosenttia vastanneista. Opiskelijoiden menoista ylivoimaisesti tärkein on asuminen ja toiseksi tärkein on ruoka, yhteensä näiden välttämättömyysmenojen osuus on noin 60 prosenttia. Opintolainaa ei mielletä selvityksen mukaan opintotuen osaksi, eikä se nykyisessä muodossaan toimi puskurina toimeentulo-ongelmien ehkäisemisessä, koska opiskelijat ovat haluttomia nostamaan sitä. Keskeisimmät syyt selvityksen mukaan ovat muun muassa lainan välttäminen periaatteessa, työtulot ja huoli tulevaisuudesta.

Pankkiyhdistyksen keväällä 2004 tekemässä haastattelututkimuksessa kysyttiin nuorten rahankäytöstä. Vastanneista nuorista 35 prosenttia ilmoitti käyttävänsä lähiaikoina rahaa opiskeluun (vuonna 1996 ja 2000 vastaava prosenttiosuus oli 50 prosenttia). Opintorahan merkitystä tulevana rahoituskeinona korostettiin enemmän kuin kaksi vuotta sitten tehdyssä tutkimuksessa. Sen sijaan opintolainan merkitys tärkeimpänä rahoituskeinona pysyi edelleen alhaalla. Vain joka kymmenes opintoihin rahaa käyttävistä piti sitä tärkeimpänä opintojensa tulevana rahoituskeinona. Sekä vanhempien rahoituksen että omien säästöjen merkitys opintojen tärkeimpänä rahoituskeinona oli noussut jonkin verran. Yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoista 42 prosentille työssäkäynnillä rahoittaminen on tärkein opintojen rahoitusmuoto. Tutkimuksen mukaan opintolainojen osuus on jonkin verran laskenut kahdessa vuodessa. Sitä oli 19 prosentilla, kun vuoden 2002 keväällä opintolainaa oli 23 prosentilla nuorista. Yli 20-vuotiasta opintolainaa oli lähes joka kolmannella. Opintolainaa omaavien määrät ovat laskeneet eniten haastattelussa mukana olevien iäkkäimpien ja aivan nuorimpien keskuudessa.

Opintojen kesto ja opintotukikuukausien käyttö

Taloudellisten syiden ohella myös opiskeluolosuhteilla on todettu olevan merkittävästi vaikutusta opintojen edistymiseen. Pitkät opiskeluaikat ovat ongelma lähinnä yliopisto-opintojen kohdalla. Tutkinnon suorittamisajat vaihtelevat koulutusaloittain. Vuonna 2002 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisajan mediaani oli kuusi vuotta. Noin 65 prosenttia valmistuu viimeistään seitsemässä vuodessa. Noin 75 prosenttia opiskelijoista on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon 15 vuotta opintojen aloittamisen jälkeen. Opintonsa keskeyttäneitä ja koulutuksen vaihtajia on näin laskien noin 25 prosenttia. Tutkintojen mediaanisuoritusajat vaihtelevat suuresti koulutusaloittain. Vuonna 2002 mediaanisuoritusajaksi terveystieteissä oli neljä vuotta. Viidessä vuodessa tutkinto suoritettiin teatterialalla ja kasvatustieteissä. Pisimmät opinnot olivat arkkitehteillä, jotka suorittivat tutkintonsa kymmenen vuoden mediaaniajassa. Seitsemän tai seitsemän ja puolen vuoden mediaaniaika oli teologisella, humanistisella sekä lääketieteen, eläinlääketieteen ja musiikin alalla. Kuuden tai kuuden ja puolen vuoden mediaaniaika oli yhteiskuntatieteellisellä, oikeustieteellisellä, luonnontieteellisellä, taideteollisella, liikuntatieteellisellä, maatalous-metsätieteellisellä alalla ja

psykologian, hammaslääketieteen ja farmasian alalla sekä diplomi-insinööreillä.

Ammattikorkeakouluissa tutkinnon keskimääräinen suoritus aika oli vuonna 2003 nuorten koulutuksessa 4,1 vuotta ja aikuiskoulutuksessa 3,1 vuotta. Nuorten koulutuksessa pisin keskimääräinen opiskeluaika oli tekniikan ja liikenteen alalla, kulttuurialalla sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla (4,4 vuotta) ja aikuiskoulutuksessa yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (3,5 vuotta).

Korkeakoulututkinnon suorittamiseen käytettyjen tukikuukausien määrä on suurempi aloilla, joissa on pitkät opiskeluaikat ja/tai laaja tutkinto. Vuonna 2002 ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneista opintotukea oli nostonut noin 85 prosenttia, vastaava luku oli ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla 77 prosenttia. Noin puolet kaikista korkeakouluopiskelijoista nostaa tukea vielä valmistumisvuonna. Käytettyjen tukikuukausien mediaani ylempään korkeakoulututkinnon vuonna 2002 suorittaneilla oli 48 tukikuukautta ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla 32 kuukautta ja vuonna 2003 ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneilla 49 ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla 32.

Ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen käytetty mediaaniaika on keskimääräistä 48 kuukautta alempi merkittäväällä osalla teknillisen, taideteollisen, farmasian, kauppatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan tutkinnon suorittaneista. Yleensä se ylittyy humanistisessa, matemaattis-luonnontieteellisessä, metsätieteellisessä, oikeustieteellisessä, yhteiskuntatieteellisessä, lääketieteellisessä, eläinlääketieteellisessä, ja teologisessa tiedekunnassa tutkinnon suorittaneilla. Myös teatteri- ja musiikkialan tutkinnon suorittaneilla ja arkkitehdiksi valmistuneet ovat käyttäneet keskimääräistä enemmän tukikuukausia.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittamiseen käytetty mediaanitukiaika vaihtelee tutkintojen laajuuden mukaan. Mediaaniaika ylittyy osalla sosiaali- ja terveysalan, kulttuuri-alan, rakennusalan, tekniikan ja liikenteen, tai metsäalan, viestinnän, käsi- ja taideteollisen, musiikin tai teatterin- ja tanssin tutkinnon suorittaneilla. Näillä aloilla on pääasiassa 160–180 opintoviikon laajuisia tutkintoja, joiden laajuuteen perustuva suorittamisaika on 4–4,5 luku-vuotta. Mediaaniaika on tyypillinen tai jopa alittuu kaupan ja hallinnon alalla, jossa tutkinnon laajuus on 140 opintoviikkoa ja laajuuteen perustuva suorittamisaika kolme ja puoli luku-vuotta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Opintotuen kannustavuuden kehittäminen

Esityksen tavoitteena on parantaa opintotuen riittävyttä päätoimiseen opiskelun aikana ja kannustaa opiskelijaa valmistumaan kohtuullisessa ajassa. Opintotuen tason paraneminen edistää opiskelun tehostumista, jonka on tarkoitus tukea pääministeri Vanhasen hallitusohjelman tavoitetta nopeuttaa nuorten siirtymistä koulutukseen ja koulutuksesta työmarkkinoille. Seurauksena toivotaan olevan nuorten työttömyyden pieneneminen. Työllisyystavoitteiden toteutumisen tukemiseksi uusi opintotuen muoto ehdotetaan toteutettavaksi verotuen muodossa. Opintolainaa lyhentäessään opintovelallinen saisi osan lyhennyksistä verovähennyksenä. Näin opintolainavähennyksen tarkoituksena on kannustaa opiskelijaa suorittamaan tutkintoon vaadittavat opinnot kohtuullisessa ajassa. Opintolainavähennyksen saantiperusteet on määritelty siten, että ne tukevat korkeakoulujen tutkintorakennemuutosten tavoitteiden toteutumista. Vähennyksessä huomioon otettaisiin enintään tutkinnon laajuutta vastaavan

ajan perusteella määräytyvä lainamäärä. Tarkoitus on, että etuus kohdentuu päätoimisesti ja suunnitelmallisesti opiskelleille, mutta etuuden saa myös opiskelija, joka on ottanut lainaa ja henkilökohtaisista vaikeuksista huolimatta suorittaa tutkinnon määräajassa. Määräaika on tästä syystä pidempi kuin tutkintojen laajuutta vastaava suorittamisaika. Lisäksi otettaisiin erikseen huomioon asevelvollisuudesta, perheellistymisestä tai sairaudesta johtuva opintojen pitkittyminen. Opintotuen lainaosuus kasvaa ja lainan käytön oletetaan lisääntyvän, mutta jatkossakin suomalainen opiskelija olisi vähiten velkaantunut muiden Pohjoismaiden opiskelijoihin verrattuna.

Tutkintojen uudistamisen vaikutus tukiaikoihin

Opintotukiaika määritellään tutkintojen työmäärän laajuuden ja tutkinnon suorittamiseen tarkoitettujen ajan perusteella. Tukiaikojen uudessa määrittelyssä otetaan huomioon 1.8.2005 lukien voimaan tuleva uusi kaksiportainen tutkintorakenne ja opintojen järjestäminen ja mitoitusjärjestelmä korkeakouluissa. Tavoitteena on yhtenäistää opintotukeen oikeuttavan ajan määrittelyä.

3.2 Eräitä toteuttamisvaihtoehtoja

Stipendimalli

Valtion tuki opintolainaan voitaisiin kohdentaa opintolainan lyhennykseen stipendinä. Stipendimallissa lainansaaja jättäisi tutkinnon suoritettuaan opintotukilautakunnalle takausstipendihakemuksen ja liittäisi siihen pankin tiedot opintolainasta. Opintotukilautakunnan todettua, että lainansaajan tutkintoon käyttämä aika on vahvistetun aikarajan sisällä, Kansaneläkelaitos maksaisi suoraan lainan myöntäneelle rahalaitokselle etuuden käytettäväksi opintolainan lyhentämiseen. Stipendimalli ei edellyttäisi verotettavia tuloja ja työelämään siirtymistä. Etuuden rahoitukseen tulisi tässä mallissa osoittaa erikseen määräraha valtion talousarviossa.

Stipendimalli olisi verotukimallia selvästi yksinkertaisempi toteuttaa. Se olisi myös verotukimallia helpommin ymmärrettävä. Lisäksi stipendimallin etuna olisi se, että opintotukeen liittyvien etujen myöntäminen ja toimeenpano säilyisi edelleen selkeästi opintotukiviranomaisten tehtävänä.

Työryhmän käsittelemiä verotukimallin toteuttamisvaihtoehtoja

Verotukimalli voitaisiin toteuttaa kaavamaisesti antamalla verovähennys kaikille määräajassa tutkinnon suorittaneille riippumatta lainan määrästä. Tällöin etuus kohdentuisi myös niille, jotka ovat onnistuneet rahoittamaan opintonsa ilman opintolainaa. Etuus voitaisiin rajata vain opintolainalla opintojaan rahoittaneisiin ja tutkinnon määräajassa suorittaneille, jotka ovat ottaneet opintojensa rahoittamiseen opintolainaa.

Verotukimallissa huomioon otettava laina voidaan määritellä usealla eri tavalla. Käytössä olevien tiedonsiirtojen puitteissa lainamäärä on määriteltävissä pankin Kansaneläkelaitokselle ilmoittaman tutkinnon suorittamislukukauden lopun lainasaldotiedon perusteella, josta joko on tai ei ole vähennetty lainapääomaan lisättyä korkoa. Pääomitetun koron osuus on voitu vähentää verotuksessa ja se on maksettava takaisin opintojen päätyttyä. Opintolainavähennykseen oikeuttava laina voitaisiin laskea opintolainan nostojen perusteella. Tällöin pystyttäisiin

jokaisen lainaerän nosto kohdentamaan koulutusasteittain. Kansaneläkelaitoksen tehtävänä olisi tässä mallissa ilmoittaa pankille alku- ja loppupäivä, jonka perusteella pankki poimisi nostotapahtumat tältä aikaväliltä ja toimittaa verottajalle tai Kansaneläkelaitokselle tukeen oikeuttavana aikana nostetun lainan määrän. Tämä vaihtoehto ei olisi helposti toteutettavissa, sillä pankkien ja Kansaneläkelaitoksen tulisi pitää yllä jopa yli 20 vuotta lainakohtaisesti jokainen nostotapahtuma. Erityisen ongelmallinen tämä vaihtoehto olisi tilanteissa, joissa opintolaina on opintojen kestäessä siirretty pankista toiseen.

Opintotuen kannustavuuden kehittämiseksi laaditun ohjelman ja selvitysmiehen ehdottaman mallin mukaan vähennyksen laskennassa huomioon otettavaa lainan enimmäismäärää rajoitetaan omavastuuosuudella, joka koostuu kiinteästä summasta ja prosenttiosuudesta. Omavastuuosuuden voisi määrittellä siten, että opiskelija saisi tietyissä tilanteissa vähintään valtiontakauksen kasvua vastaavan vähennyksen.

Jos esimerkiksi 2 500 ylittävän lainan osalta otettaisiin huomioon 35 prosenttia, saisivat ne opiskelijat, jotka ovat käyttäneet vähintään 35 tukikuukautena lainaa ja valmistuvat määräajassa, kokonaan takauksen kasvun osuuden vähennyksen muodossa takaisin. Vähennys olisi takauksen korotusta suurempi, jos lainaa olisi nostettu enemmän kuin 35 kuukautta. Tällöin verotuki hyödyttäisi eniten niitä, jotka ovat joutuneet velkaantumaan keskimääräistä enemmän. Keskimääräinen vähennys olisi tässä mallissa yliopistossa ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneella noin 1 960 euroa ja alemman korkeakoulututkinnon tai ammatti-korkeakoulututkinnon suorittaneella 1 645 euroa. Verotulojen vähenemisen arvioidaan tällöin olevan enintään noin 30–42 miljoonaa euroa riippuen lainan käyttöasteesta.

Opintotuen selvitysmiehen esittämässä mallissa ja opintotuen kannustavuutta koskevassa ohjelmassa vähennys on 30 prosenttia 2 500 euroa ylittävän lainan osasta. Malli johtaa aiempaa suurempaan velkaantumiseen vähennyksestä huolimatta. Näin tapahtuu, vaikka opiskelijan opintotuki paranee opiskeluaikana valtiontakauksen korotuksen vuoksi, koska vähennys on aina pienempi kuin opintolainan valtiontakauksen korotus. Nykyisin yliopisto-opiskelija käyttää keskimäärin 30 opintolainakuukautta, jolloin lainamäärä ilman pääomitetua korkoa on enintään 6 600 euroa. Jos vähennys on $(300 \text{ euroa/kk} \times 30 \text{ kk} = 9\,000 \text{ €} - 2\,500 \text{ €} = 6\,500 \text{ €} \times 30 \% =)$ 1 950 euroa, jää opiskelijan itse maksettavaksi lainaa 7 050 euroa, joka on noin 450 euroa enemmän kuin nykyisin.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Opintolainan valtiontakauksen korottaminen

Esityksessä ehdotetaan korkeakouluopintoihin myönnettävän opintolainan valtiontakauksen määrän korottamista 1.8.2005 lukien 220 eurosta 300 euroon. Ulkomailla opiskelevalle valtiontakaus ehdotetaan myönnettäväksi 140 eurolla korotettuna, jolloin se olisi 440 euroa. Opintolainan valtiontakauksen määrä nousisi 80 euroa kuukautta kohti, mikä on noin 12 prosentin korotus opintotuen tyypilliseen enimmäismäärään.

Opintolainavähennys

Esityksessä ehdotetaan, että korkeakouluopintonsa laissa säädetyssä määräajassa suorittanut verovelvollinen olisi oikeutettu verotuksessa opintolainavähennykseen, jonka perusteella osa opintolainan lyhennyksistä tulisi verovaroista maksettavaksi. Opintolainavähennys olisi 30 prosenttia korkeakouluopintojen aikana kertyneen opintolainan 2 500 euron ylittävästä lainamäärästä. Vähennyksellä olisi enimmäismäärä, joka perustuisi enintään tutkinnon laajuus-

den perusteella laskettavaan lainamäärään. Vähennys tehtäisiin suoraan verosta. Kansaneläkelaitos ratkaisisi verovelvollisen oikeuden opintolainavähennykseen ja sen enimmäismäärään. Vähennys toimeenpantaisiin verotuksessa verovelvollisen vuosittain maksamien opintolainan lyhennysten perusteella.

Vähennykseen oikeutetut

Oikeus opintolainavähennykseen voitaisiin myöntää yliopistossa ylemmän korkeakoulututkinnon enintään kaksi vuotta tutkinnon laajuutta pidemmässä ajassa suorittaneelle ja alemman korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon yhden vuoden tutkinnon laajuutta pidemmässä ajassa suorittaneelle. Ulkomaisessa korkeakoulussa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneella olisi oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinto on suoritettu viimeistään kahta vuotta sen laajuutta vastaavaa aikaa pidemmässä ajassa ja pelkästään alemmaa korkeakoulututkintoa tai ammattikorkeakoulututkintoa suorittamaan otetulla alemman korkeakoulututkinnon suorittaneella olisi oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinto on suoritettu viimeistään yhtä vuotta sen laajuutta vastaavaa aikaa pidemmässä ajassa. Määräaikaan laskettaisiin aika ensimmäisten opintotukilaisissa tarkoitettujen korkeakouluopintojen ensimmäisen lukukauden alkamispäivästä vähennykseen oikeuttavan tutkinnon lukukauden päättämispäivään saakka. Opiskelija voisi määräaikana opiskella useammassa eri opiskelupaikassa, olla ilmoittautunut poissaolevaksi tai esimerkiksi olla kokonaan pois korkeakoulujen kirjoilta.

Määräaika olisi lisäksi kaksi lukuvuotta edellä mainittua pidempi, jos lainansaajan opinnot ovat viivästyneet asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen, lapsen hoitamisen tai oman sairauden vuoksi. Lapsen hoitamisen perusteella huomioon voitaisiin ottaa vain lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on saanut sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa ja sairauden perusteella lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on saanut sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa taikka täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä. Määräajan pidentämisperuste otettaisiin huomioon vain, jos se on yhtäjaksoisesti kestänyt vähintään kuukauden.

Määräaika olisi määritelty riittävän pitkäksi, jotta siinä tulisi kaavamaisesti huomioitua erilaisia yksittäisiä seikkoja, kuten opiskelupaikan vaihtaminen, vaihto-opiskelu ja vähäinen opintojen viivästyminen. Määräajan laskemisen aloittaminen ensimmäisten korkeakouluopintojen aloittamisesta tukee hyvin esityksen tavoitetta kannustaa opiskelijoita valmistumaan mahdollisimman lyhyessä ajassa. Kaavamaisen määrittelyn etuna on selkeys. Järjestelmä olisi tarpeettoman monimutkainen, jos erikseen tutkittaisiin syitä esimerkiksi tavoiteaikaa pitemmälle opiskelulle tai otettaisiin erikseen huomioon opiskelualan vaihtaminen.

Vähennyksen voisi saada opiskelija, joka on hyväksytty korkeakouluun aikaisintaan kesän 2005 opiskelijavalinnassa tai opiskelija, joka on saanut opiskelupaikan aikaisemmin, mutta kirjoittautuu läsnä olevaksi ensimmäisen kerran aikaisintaan syyslukukaudelle 2005. Vähennyksen piiriin tulisi tällöin myös opiskelija, joka on harjoittanut korkeakouluopintoja ennen 1.8.2005, mutta hyväksytään aloittamaan uudet opinnot 1.8.2005 tai sen jälkeen.

Vähennysoikeuden tutkimiseksi korkeakouluopiskelijalle tulisi merkitä opintotukitietoihin korkeakouluopintojen aloittamisajankohta. Määräajan laskenta aloitettaisiin aikaisintaan 1.8.2005 aloitettujen korkeakouluopintojen alusta. Uusien opintojen aloittaminen tai opintojen keskeyttäminen ei pidentäisi määräaikaa. Tämän rajauksen tarkoituksena on kohdentaa etuus yhteen tutkintoon ja suunnitelmallisesti opiskeleville.

Vähennystä laskettaessa huomioonotettava lainamäärä

Opintolainavähennys olisi 30 prosenttia korkeakouluopintojen päättymislukukauden lopun opintolainan 2500 euron ylittävistä osasta.

Kansaneläkelaitos laskisi vähennykseen oikeuttavan opintolainamäärän ja opintolainavähennyksen enimmäismäärän korkeakouluilta tulevien opiskelutietojen ja luottolaitoksilta tulevien lainatietojen perusteella. Opintolainavähennykseen oikeuttava lainamäärä laskettaisiin siten, että tutkinnon suorittamislukukauden lopun opintolainasaldosta vähennettäisiin omavastuu 2500 euroa, korkeakouluopintojen aloittamista edeltävän lukukauden lopun opintolainan määrä sekä opintolainapääomaan opintolainavähennykseen oikeuttavana opiskeluaikana puolivuositain lisätyt korot. Opiskelijan kaikki korkeakouluopintojen aikana nostamat opintolainat otettaisiin huomioon riippumatta siitä, mitä opintoja varten yksittäinen lainaerä on nostettu.

Opintolainavähennys perustuisi enintään tutkintokohtaisesti määräytyvään laskennalliseen lainamäärään. Käytännössä opintolainavähennyksen enimmäismäärä laskettaisiin kaavamaisesti sen lainamäärän perusteella, joka vastaisi yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädetyn kyseisen tutkinnon laajuuden mukaista opintolainamäärää, kun valtiontakauksen enimmäismäärä opintolainaa otettaisiin huomioon enintään yhdeksältä kuukaudelta yhtä lukuvuotta kohti. Siltä osin kuin tavoiteaika ei ole täysiä vuosia, enimmäismäärää laskettaessa otettaisiin huomioon opintolainaa enintään viisi kuukautta puolta lukuvuotta kohti. Jos tutkinnon laajuutta vastaava aika olisi viisi vuotta, vähennystä laskettaessa huomioon otettava lainamäärä olisi 1.8.2005 alkaen korotettavaksi ehdotetulla valtiontakauksen enimmäismäärällä (5 vuotta x 9 kuukautta x 300 euroa/kk = 13 500 euroa – 2 500 euroa =) 11 000 euroa. Vähennyksen enimmäismäärä olisi tällöin (11 000 euroa x 30 %) 3 300 euroa. Laskennallisen lainamäärän laskennassa käytettäisiin tutkinnon suoritushetken mukaista opintolainan valtiontakauksen määrää. Määrä olisi eri siitä riippuen onko kyseessä kotimaassa vai ulkomailla suoritettu tutkinto.

Opintolainavähennyksen päätöksentekomenettely

Oikeudesta opintolainavähennykseen säädettäisiin opintotukilaissa ja siitä päättäisivät opintotukiviranomaiset. Vähennyksen enimmäismäärästä ja toimeenpanosta säädettäisiin tuloveroissa. Kansaneläkelaitos antaisi myös vähennyksen enimmäismäärää koskevan päätöksen ja siihen haettaisiin muutosta kuten opintotukipäätöksiin.

Kun tutkinnon suorittamistieto tulisi korkeakoululta, Kansaneläkelaitos tutkisi, onko valmistuneella oikeus opintolainavähennykseen. Ensin selvitetäisiin, onko tutkinnon suorittaneella opintolainaa. Korkeakouluilta saatujen opintojen aloittamis- ja tutkinnonsuorittamisajankohtaa koskevien tietojen perusteella selvitetäisiin, onko opiskelija oikeutettu opintolainavähennykseen. Ulkomailla opiskelevat toimittaisivat itse Kansaneläkelaitokselle tarvittavat tiedot.

Jos tutkinto olisi suoritettu vähennykseen oikeuttavassa määräajassa ja valmistuneella olisi opintolainavähennykseen oikeuttavaa opintolainaa, Kansaneläkelaitos laskisi vähennyksen enimmäismäärän ja antaisi myönteisen päätöksen opiskelijaa kuulematta. Jos päätös olisi kielteinen, Kansaneläkelaitos antaisi päätösehdotuksen. Jos lainansaaja olisi tyytymätön päätösehdotukseen, hän pyytäisi sen uudelleen käsittelyä ja esittäisi Kansaneläkelaitokselle selvityksen, jonka perusteella vaatisi, että oikeus opintolainavähennykseen tulisi myöntää. Selvitys voisi koskea esimerkiksi sitä, että poissaolon syynä on ollut asepalvelus, siviilipalvelus, äitiysloma tai sairaudesta aiheutunut työkyvyttömyys. Opintotukilautakunta tutkisi lainansaajan selvityksen ja antaisi siitä sitovan lausunnon Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitos antaisi päätöksen, johon voisi hakea muutosta normaaliin tapaan.

Kansaneläkelaitos ilmoittaisi verohallinnolle opintolainavähennykseen oikeutetut henkilöt ja näiden opintolainavähennyksen enimmäismäärän.

Opintolainavähennyksen toimeenpano verotuksessa

Verohallinto toimisi opintolainavähennyksen toimeenpanevana viranomaisena ja myöntäisi vähennyksen vuosittain opintolainan lyhennysten perusteella niille verovelvollisille, jotka Kansaneläkelaitoksen tekemän päätöksen perusteella ovat siihen oikeutettuja. Verohallinto seuraisi verotuksessa vähennettyjä määriä ja myöntäisi vähennyksen vuosittaisten opintolainan lyhennysten perusteella, kunnes Kansaneläkelaitoksen tekemän päätöksen mukainen enimmäismäärä olisi vähennetty. Verohallinto ilmoittaisi verovelvolliselle, kun vähennys on käytetty.

Vuosittain myönnettävän opintolainavähennyksen määrä vastaisi verovelvollisen kyseisenä vuonna maksamien opintolainan lyhennysten määrää, kunnes koko vähennys olisi käytetty. Opintolainavähennys tehtäisiin suoraan verosta, joten verovelvollinen saisi takaisin koko vähennyksen määrän. Verovelvollinen voisi tehdä vähennyksen aikaisintaan valmistumisvuotta seuraavan vuoden verotuksessa. Vähennys voitaisiin tehdä lainan lyhennysten perusteella, jotka opintolainavähennykseen oikeutettu verovelvollinen on maksanut tutkintonsa suorittamisvuotta seuraavana 10 vuotena.

Valmistumisen jälkeen verovelvollinen saattaa työskennellä ulkomailla tai hänellä saattaa muutoin olla niin alhaiset tulot Suomessa, että opintolainavähennyksen määrä on jonakin vuonna suurempi kuin verovelvolliselle verovuonna määrättyjen verojen määrä. Erotuksen perusteella verovelvolliselle katsottaisiin syntyvän opintolainavähennyksen veroalijäämä, joka vähennettäisiin verovelvolliselle seuraavina vuosina määrättyistä veroista enintään 10 verovuoden aikana sitä mukaa kuin veroa määrätään. Opintolainavähennyksen veroalijäämät vähennettäisiin siinä järjestyksessä, jossa ne ovat syntyneet ja ennen verovuoden lyhennysten perusteella myönnettävää opintolainavähennystä. Opintolainavähennyksen veroalijäämä vähennettäisiin enintään tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan 15 vuoden aikana.

Opintolainavähennys vähennettäisiin ensisijaisesti valtion tuloverosta. Ansiotuloista ja pääomatuloista suoritettavista veroista vähennys tehtäisiin verojen määrien suhteessa. Siltä osin kuin vähennys ylittäisi valtion tuloveron määrän, tehtäisiin se kunnallisverosta, vakuutetun sairausvakuutusmaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa. Vähennys tehtäisiin tuloverosta tehtävien muiden vähennysten ja tuloverolain 131 ja 131a §:ssä tarkoitettujen alijäämähyvitysten jälkeen.

Opintotukeen oikeuttava tukiaika

Uuden määrittelyn seurauksena ylemmän korkeakoulututkinnon enimmäistukiaijat säilyisivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta samoina. Ammattikorkeakoulututkintojen tutkinto-kohtaiset enimmäistukiaijat lyhenisivät kolme tai neljä tukikuukautta, mutta enimmäistukiaikaa voitaisiin pidentää samoin perustein kuin ylemmän korkeakoulututkinnon enimmäistukiaikaa voidaan pidentää nykyisin.

Yhden korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettävä opintotukiaika määräytyisi kyseisen tutkinnon yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädettyä laajuutta vastaavan ajan perusteella siten, että opintotukeen oikeuttava aika olisi enintään yhdeksän kuukautta laajuutta vastaavan ajan lukuvuotta kohti lisättynä kymmenellä kuukaudella. Puolen lukuvuoden tukiajaksi katsottaisiin viisi kuukautta. Ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettavan tutkinnon enimmäistukiaika määriteltäisiin vastaavasti asianomaisen tutkinnon suorittamiseen tarkoitetun ajan perusteella. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen enimmäistukiajasta. Korkeakouluopiskelua varten

opintotukea voisi saada enintään 70 kuukaudeksi kuten tähänkin saakka. Ennen 1.8.2005 aloitetuissa opinnoissa tukiaika ei muutu, vaan se perustuu nyt voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Yliopistotutkintojen enimmäistukiaika

Ylemmän korkeakoulututkinnon, jonka laajuus on 300 opintopistettä, opintotuen enimmäisaika olisi 55 kuukautta. Tukiaika on sama kuin nykyistenkin vastaavien 160 opintoviikon laajuisten tutkintojen, joiden tutkintoasetuksen mukainen opiskeluaika on viisi lukuvuotta. Tukiaika olisi 55 kuukautta myös diplomi-insinöörin tutkintoa, arkkitehdin tutkintoa tai maisema-arkkitehdin tutkintoa varten. Nykyisin näiden tutkintojen enimmäistukiaika on 60 kuukautta, koska opintojen laajuus on 180 opintoviikkoa.

Opintotuen enimmäisaika olisi 60 kuukautta laajuudeltaan 330 opintopisteen laajuisten psykologian maisterin, musiikin maisterin sekä kuvataiteen maisterin tutkintoa varten. Vastaavien 180 opintoviikon laajuisten ylempien korkeakoulututkintojen tukiaika on nykyisin sama. Opinnot on mitoitettu siten, että ne voi suorittaa viidessä ja puolessa lukuvuodessa.

Laajuudeltaan 360 opintopisteen laajuisten eläinlääketieteen lisensiaatin ja lääketieteen lisensiaatin tutkintojen opintotuen enimmäisaika olisi 64 kuukautta. Näiden tutkintojen suorittamiseen tarkoitetut opinnot tulee järjestää siten, että ne voi suorittaa kuudessa lukuvuodessa. Nykyisten vastaavien tutkintojen tukiaika on 65 tukikuukautta.

Ammattikorkeakoulututkintojen enimmäistukiaika

Ammattikorkeakoulututkinnon, jonka laajuus olisi 140 opintoviikon sijaan 210 opintopistettä ja opiskeluaika kolme ja puoli lukuvuotta, opintotuen enimmäisaika olisi 42 tukikuukautta nykyisen 45 kuukauden sijasta. Laajuudeltaan 160 opintoviikon tutkinnot, joiden suorittamisaika on neljä lukuvuotta, olisivat jatkossa 240 opintopistettä ja opintotuen enimmäisaika niitä varten 46 kuukautta nykyisen 50 sijaan. Edelleen 180 opintoviikon laajuiset tutkinnot, joiden suorittamisaika on neljä ja puoli lukuvuotta, olisivat 270 opintopistettä ja opintotuen enimmäisaika 51 kuukautta 55 kuukauden sijaan. Enimmäistukiaika on tällöin ammattikorkeakoulututkintoa varten aiemmin käytössä olleen kymmenen sijaan yhdeksän kuukauden lukuvuoden mitoituksen vuoksi muutamia kuukausia nykyistä lyhyempi 1.8.2005 ja sen jälkeen aloitetuissa opinnoissa.

Opintotukiajan pidentämisperusteiden muuttuminen

Opintotuen enimmäisajan pidentämisen perusteet yhtenäistettäisiin 1.8.2005 alkavissa korkeakouluopinnoissa siten, että myös ammattikorkeakouluopiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten vahvistetun enimmäisajan, voitaisiin myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi samoin perustein kuin ylempää korkeakoulututkintoa suorittavalle. Muutos koskisi myös yliopistossa opiskelevia, joita on otettu suorittamaan pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa. Muutos koskisi 1.8.2005 tai sen jälkeen aloitettuja opintoja.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Opintolainavähennyksen vaikutukset opiskelijan ja opintovelallisen talouteen

Korkeakouluopiskelijan tyypillinen opintotuen kuukausikohtainen enimmäismäärä nousisi noin 12 prosenttia (80 euroa/kk) opintolainan valtiontakauksen määrän noustessa 300 euroon kuukaudessa. Aikuiskoulutustukea saavan valtiontakauksen määrä pienenesi 10 euroa. Tuen tason paranemisen oletetaan mahdollistavan aiempaa paremmin päätoimisiin opintoihin keskittymisen. Opintolainavähennyksen uskotaan lisäävän opintolainan käyttöä. Opintolainavähennys parantaisi ja nopeuttaisi opintovelallisten taloudellisia mahdollisuuksia lyhentää lainaansa.

Vähennyksen saisi yleensä usean vuoden aikana lainan lyhennysten perusteella. Vähennyksen voisi käyttää enintään 10 vuoden aikana, minkä ajan arvioidaan olevan riittävän pitkä, vaikka velallinen ei välillä voi lyhentää lainaansa työttömyyden, perhevapaan tai muun vastaavan syyn vuoksi. Riittävän pitkä määräaika on tarpeen myös silloin, jos lainansaajalla ei ole tuloja Suomessa ja hän kuitenkin lyhentää lainaansa. Näitä tilanteita varten säädettäisiin verolainsäädännössä menettelystä, jossa vähennys voidaan siirtää seuraavina verovuosina käytettäväksi, jos lainansaajalle ei ole määrätty jonakin vuonna veroa riittävästi.

Opintolainan käytön arvioidaan lisääntyvän nykytasoon verrattuna noin 20 prosenttiyksikköä. Tällöin opintolainan valtiontakauksen saajia olisi korkeakouluissa vuosittain noin 103 000, kun vastaava lukumäärä lukuvuonna 2002/2003 oli noin 85 500 opiskelijaa. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneen keskimääräisen lainamäärän arvioidaan samalla kasvavan noin 6 500 eurosta 8 800 euroon. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden keskimääräisen lainamäärän arvioidaan kasvavan vastaavasti noin 6 000 eurosta 7 700 euroon. Tällöin verovähennystä laskettaessa huomioon otettava lainamäärä olisi yliopistossa tutkinnon suorittaneella keskimäärin noin 8 100 euroa ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella 7 200 euroa, kun pääomitetun koron osuutta ei oteta huomioon.

Kun huomioon otettaisiin 30 prosenttia 2 500 euroa ylittävästä osasta opintolainaa, keskimääräinen opintolainavähennys ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla olisi edellä mainituin oletuksin noin 1 680 euroa ja ammattikorkeakoulututkinnon tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneilla 1 410 euroa. Vähennyksen enimmäismäärä olisi esimerkiksi viisi vuotta ($9 \text{ kk} \times 5 \text{ vuotta} \times 300 \text{ euroa/kk} = 13 500 - 2 500 \times 30 \%$) opiskelleella 3 300 euroa.

Opintolainat ovat markkinaehtoisia ja pankki ja opiskelija voivat sopia lainaehdoista ja lainan takaisinmaksusta varsin joustavasti. Takaisinmaksuaikataulua voidaan muuttaa tarpeen mukaan, jos lainansaajan taloudelliset edellytykset muuttuvat.

Eräitä esimerkkejä opintolainavähennyksestä

Vuosittaiseen vähennykseen vaikuttaa merkittävästi luottolaitoksen ja opiskelijan sopima takaisinmaksun malli ja aikataulu. Jos ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneella olisi keskimääräinen 8 800 euron, kolmen vuoden aikana nostettu lainamäärä ja lainan takaisinmaksuaika olisi kaksi kertaa lainanottoaika eli kuusi vuotta, lyhentäisi verovelvollinen lainaa vuodessa 1 466 euroa. Vähennys olisi 1 680 euroa ($8 800 - 700 = 8 100 - 2 500 \times 30 \%$). Koko vähennys tulisi tällöin todennäköisesti hyödynnetyksi kahden vuoden aikana. Viisi vuotta opiskelleen ja viitenä vuonna lainaa täyden määrän ottaneella (yhteensä 14 700 euroa) vähennyksen ollessa 3 300 euroa, vähennys tulisi hyödynnetyksi kolmessa vuodessa, jos lai-

naa maksettaisiin tasaisesti takaisin kymmenen vuoden maksusuunnitelman mukaan.

Jos ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella olisi 7 700 euron keskimääräinen kahden ja puolen vuoden aikana nostettu lainamäärä, jonka takaisinmaksuaika olisi kaksi kertaa lainanottoaika eli viisi vuotta, lyhentäisi verovelvollinen lainaa vuodessa 1 540 euroa. Koko vähennys (1 410 euroa) tulisi tällöin hyödynnetyksi yhdessä vuodessa. Neljä vuotta opiskelleen ja neljänä vuonna lainaa täyden määrän ottaneella olisi lainaa yhteensä noin 11 600 euroa. Vähennyksen enimmäismäärä olisi tällöin 2 490 euroa ja vähennys tulisi hyödynnetyksi kahdessa vuodessa, jos lainaa maksettaisiin tasaisesti takaisin kahdeksan vuoden maksusuunnitelman mukaan.

Opintotukiajan pidentämisperusteiden muuttamisen vaikutukset opiskelijan talouteen

Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentämisen perusteet koskisivat jatkossa myös ammattikorkeakouluopiskelijoita sekä niitä opiskelijoita, jotka on otettu suorittamaan alempaa korkeakoulututkintoa. Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden ammattikorkeakoulututkinnon suorittamista varten vahvistetun enimmäisajan, voitaisiin myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan. Arviolta muutos mahdollistaa vuosittain enintään muutamien kymmenien opiskelijoiden tukiajan pidentämisen. Ammattikorkeakouluopiskelija voisi hakea pidennystä opintotukiaikaan vain, jos myös korkeakoulu on myöntänyt pidennystä hänen opiskeluaikaansa

Valtiontaloudelliset vaikutukset

Opintolainan verovähennyksen seurauksena valtion verotulojen arvioidaan vähenevän vuosina 2008 ja 2009 joitakin miljoonia euroa. Vuonna 2010 opintolainavähennykseen oikeutettuja lainansaajia arvioidaan olevan siten, että etuudesta aiheutuva verotulojen väheneminen olisi enintään 14 miljoonaa euroa. Vuonna 2015 verotulojen arvioidaan vähenevän enintään 26 miljoonaa euroa, jolloin vähennyksen saajia olisi noin 17 000, josta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita olisi 7 200 ja ammattikorkeakoulututkinnon ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista yhteensä suorittaneita 9 800. Vähennyksen oikeutettujen määrä vakiintuisi arvioidulle tasolle muutamia vuosia kestävä siirtymäkauden aikana.

Teoriassa vähennykseen oikeutettuja yliopistossa tutkinnon suorittaneita opiskelijoita voisi olla enintään 14 600 ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita 24 600 jos 75 prosenttia aloittaneista suorittaisi tutkinnon vähintään seitsemässä vuodessa ja kaikilla heistä olisi lainaa yli 2 500 euroa. Jos arvioidaan, että kuitenkin noin 60 prosentilla näistä olisi lainaa yli 2 500 euroa ja yliopistossa tutkintoa suorittaneella keskimääräinen vähennys olisi 1 680 euroa ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella 1 410 euroa, olisi verotulojen väheneminen vuonna 2015 enintään 36 miljoonaa euroa. Tällöin tulisi vähennyksen piiriin noin 23 600 korkeakoulututkinnon suorittanutta, joista ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita olisi noin 8 800 ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita 14 800. Jos kaikki 75 prosenttia vähintään seitsemässä vuodessa valmistuvista saisivat keskimääräisen vähennyksen, olisi tästä aiheutuva verotulojen väheneminen enintään arviolta 60 miljoonaa euroa vuonna 2015. Samaan arvioon päädytään, jos oletetaan keskimääräinen laina suuremmaksi ja saajamäärä pienemmäksi.

Valtion verotulojen arvioidaan samanaikaisesti kasvavan jossain määrin, kun opiskelijat

voisivat tutkinnon suorittuaan työllistyä koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Töihin, joihin ei edellytetä korkeakoulututkintoa, voisi opiskelijoiden sijaan työllistyä esimerkiksi työttömiä. Luotettava arvioita verotulojen kasvusta ei voida tehdä.

Valtiontaloudellisista vaikutuksista ei voida esittää tässä vaiheessa tarkempia laskelmia, koska uudistuksen vaikutusta opiskelijoiden opintolainan käyttöhalukkuuteen on erittäin vaikea arvioida. Taloudellisia vaikutuksia voidaan arvioida uudelleen, kun on käytettävissä tietoja opiskelijoiden opintolainan käytöstä käyttöönoton ensimmäisiltä vuosilta.

Tukiaikojen uudelleenmäärittelyllä on vähäisiä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Ammatti-korkeakouluopintojen opintotukeen oikeuttavan ajan lyheneminen vähentäisi menoja vähäisessä määrin. Kustannukset, jotka aiheutuisivat tukiajan pidentämisestä korkeakoulututkinnon suorittamiseksi 7 a §:n nojalla erityisten syiden perusteella tulevat katetuksi ammatti-korkeakoulututkintoja varten vahvistettavien opintotukiaikojen lyhenemisestä aiheutuvilla säästöillä.

Lisäksi vähennyksen toimeenpanosta aiheutuu hallintomenoja Kansaneläkelaitoksessa ja verohallinnossa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten ja pankkien toimintaan

Ehdotetut muutokset lisäisivät erityisesti opintotuen toimeenpanosta vastaavan Kansaneläkelaitoksen ja korkeakoulujen opintotukilautakuntien, pankkien sekä verohallinnon työmäärää ja kustannuksia. Kansaneläkelaitokselle tulee uudeksi tehtäväksi antaa päätös oikeudesta opintolainan verovähennykseen ja vähennyksen määrästä. Kansaneläkelaitos vastaa etuuteen liittyvästä tiedottamisesta yhdessä verohallinnon ja luottolaitosten kanssa. On ennakoitavissa, että uusi etuus tulee pitkän aikaa aiheuttamaan runsaasti yhteydenottoja ja selvityspyyntöjä Kansaneläkelaitokseen, opetusministeriöön, korkeakouluihin, pankkeihin, verohallintoon sekä opiskelijajärjestöille.

Verohallinnon tehtäväksi tulee opintolainavähennyksen toimeenpano ja sen käytön seuranta. Pankit joutuvat uutena asiana ilmoittamaan kaikkien opintolainojen lyhennysten määrät Kansaneläkelaitokselle, joka puolestaan ilmoittaisi verohallinnolle niiden lainansaaajien lyhennysten määrät, jotka olisivat oikeutettuja opintolainavähennykseen. Verohallinto ilmoittaisi Kansaneläkelaitokselle kun opintolainavähennys on käytetty loppuun, minkä jälkeen Kansaneläkelaitos ei enää ilmoittaisi sille lyhennystietoja kyseisen lainansaaajan osalta. Tiedon-siirrot eri toimijoiden välillä toteutetaan siten, että vain yksittäistapauksissa opiskelija joutuisi tekemään itse erillisiä selvityksiä. Tällaiset selvitykset olisivat tarpeen erityisesti silloin, kun opiskelijan mielestä oppilaitoksen tai pankin Kansaneläkelaitokselle ilmoittamat tiedot eivät olisi oikein.

Opintolainavähennystä koskevaa tiedotuksen suunnittelua ja toteutusta varten asetetaan eri toimijoita ja sidosryhmiä edustava työryhmä.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Opintotuen kannustavuudella oletetaan osaltaan edistettävän suunnitelmallista opiskelua ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluaikojen lyhenemistä. Opiskeluaikojen lyhenemisen seurauksena työelämään siirtyminen aikaistuu, mikä on nähty tärkeäksi tavoitteeksi väestön ikärakenteen ja mittavan eläkkeelle siirtymisestä aiheutuvien työelämän tarpeiden kannalta.

Opintolainan verovähennyksen käyttöönoton ja opintolainan tason korottamisen toivotaan lisäävän opintolainan käyttöä ja parantavan näin päätoimisen opiskelun edellytyksiä. Opintolainavähennys tehdään verosta, joten kaikki saavat vähennyksen lyhennyksen perusteella saman suuruisena. Etuuden saantiperusteet on pyritty määrittelemään mahdollisimman oikeudenmukaisiksi, neutraaleiksi ja kannustaviksi siten, että ne ottavat huomioon erilaisissa elämäntilanteissa olevien mahdollisuudet hyödyntää vähennystä. Esimerkiksi lasten saaminen tai sairaus voivat pitkittää opiskeluaikaa ja heikentää opintolainan takaisinmaksuedellytyksiä. Tämä on otettu huomioon etuuden saamiseen vaikuttavan tutkinnon suorittamisajan määrittelyssä ja vähennyksen käyttöajassa.

Korkeakouluopintojen opintotuen enimmäisaikojen uusi määrittely olisi nykyistä selkeämpi ja perustuisi aiempaa yhtenäisempiin kriteereihin. Myös tukiajan pidentämisen perusteet korkeakouluissa yhtenäistyisivät.

5 Asian valmistelu

5.1 Asian valmisteluvaiheet ja aineisto

Hallitusohjelman mukaan opiskelijoiden opintososiaalista asemaa kohennetaan, jotta täysipäiväinen ja suunnitelmallinen opiskelu on mahdollista ja opiskeluajat lyhenevät. Opetusministeriö laatii heti hallituskauden alussa toimenpideohjelman, jolla edistetään tutkinnon suorittamista tavoiteajassa. Samalla kehitetään opintotukijärjestelmää kannustavammaksi.

Hallitusohjelman edellyttämää opintotukea ja opiskelijoiden opintososiaalista asemaa koskevaa toimenpideohjelmaa valmistelemaan opetusministeriö kutsui 18.6.2003 yhteiskuntatieteiden lisensiaatti, toimitusjohtaja Eero Kurrin. Samanaikaisesti opetusministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella tutkintojen tavoiteajassa suorittamista koskevan toimenpideohjelma. Toimenpideohjelmien valmistelun tueksi asetettiin ohjaus- ja seurantarayhmä.

Toimenpideohjelmat luovutettiin opetusministeriölle 9.12.2003. Selvitysmies Eero Kurrin Opintotukea ja opiskelijoiden opintososiaalista asemaa koskeva toimenpideohjelman (Opetusministeriön työryhmien muistioita 28:2003) pohjalta valmisteltiin Ohjelma opintotuen kannustavuuden kehittämiseksi, jonka hallitus käsitteli iltakoulussa 5.5.2004. Opetusministeriö asetti 28.5.2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia hallituksen iltakoulussa käsitellyn ohjelman pohjalta syysistuntokaudella 2004 eduskunnalle annettavaan hallituksen esitykseen sisältyvät opintolainajärjestelmää koskevat muutokset ja tutkinnon tavoiteajassa suorittamisen perusteella myönnettävän verovähennyksen perusteet.

Hallituksen esitys on valmisteltu työryhmän esityksen pohjalta. Työryhmän työ on perustunut osittain Ohjelmaan opintotuen kannustavuuden edistämiseksi ja selvitysmies Eero Kurrin laatimaan Opintotukea ja opiskelijoiden opintososiaalista asemaa koskevaan toimenpideohjelmaan. Työryhmän valmistelussa verovähennyksen myöntämisperusteet ja totauttamistapa ovat muuttuneet edellä mainittuihin toimenpideohjelmien malleihin verrattuna. Oikeus vähennykseen perustuisi osittain harkintaan vain määriteltyjen kriteerin mukaan, mikä on nähty välttämättömäksi etuuden selkeyden ja yhtenäisten myöntämiskriteerien takaamiseksi. Ensijainen edellytys opintolainavähennyksen saamiseen olisi korkeakoulututkinnon suorittaminen määräajassa. Sen määrittelyssä on otettu huomioon se, että tutkintojen suorittamisajat voivat vaihdella eri syistä. Näin ollen ei olisi tarpeen määrittellä oikeutta kaksiporaisesti ensin tavoiteajassa suorittamisen perusteella ja erikseen opintojen pitkittymiseen vaikuttavien muiden eritysten syiden perusteella. Huomioon otettava laina on määritelty siten,

että pääomitetuista korkoja ei oteta huomioon, eikä ennen 1.8.2005 nostettuja lainoja. Näin korot eivät tule kahteen kertaan vähennetyiksi verotuksessa ja vähennys kohdistuu vain niihin lainoihin, joilla on merkitystä opintojen suorittamisaikaan. Huomioon otettavan lainan rajaaminen tutkinnon laajuutta vastaavan ajan mukaan määräytyväksi on nähty tarpeelliseksi tarpeettoman velkaantumisen välttämiseksi ja vähennyksen kohdentamiseksi tehokkaasti ja suunnitelmallisesti opintojaan harjoittaneille. Rajaus ehkäisee myös opintoja pitkittämistä vähennyksen maksimoimiseksi. Opiskelijan ja pankin sopimalla takaisinmaksuaikataululla on jaksottamista merkittävämpi vaikutus vähennyksen hyödynnettävyyteen. Vähennyksen voisi saada myös kerralla, jos lyhennys vastaa vähennyksen enimmäismäärää. Vähennyksen voisi hyödyntää sitä nopeammin, mitä nopeammin lainaansa lyhentää, jolloin vähennys suosii jossain määrin niitä opintovelallisia, joilla on hyvät ja säännölliset tulot.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioonottaminen

Ehdotuksesta on pyydetty lausunnot yliopistoilta, ammattikorkeakouluilta, Suomen yliopilaskuntien liitto SYL ry:ltä, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto SAMOK ry:ltä, valtiovarainministeriöltä, työministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, Akava ry:ltä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:ltä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:ltä, Elinkeinoelämän keskusliitto ry:ltä, Suomen Pankkiyhdistykseltä, tietosuojavaltuutetulta, Kansaneläkelaitokselta, Verohallitukselta, Suomen Kuntaliitolta sekä Veronmaksajain Keskusliitolta.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Opintotukilaki

2 § Opintotukietuudet

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin opintolainan valtiontakauksen nojalla otettuun opintolainaan liittyvästä oikeudesta opintolainavähennykseen verotuksessa.

3 § Määritelmät

Kohdan 4) korkeakoulun määrittelyssä ehdotetaan ammattikorkeakoululakia koskeva viittaus muutettavaksi koskemaan voimassa olevaa ammattikorkeakoululakia (351/2003).

7 § Opintotukeen oikeuttava aika

Pykälästä ehdotetaan muutettavaksi korkeakouluopintoihin myönnettävän opintotuen enimmäisaikaa koskevaa 2 momenttia. Ehdotuksen mukaan korkeakouluopiskelua varten opintotukea voisi saada enintään 70 kuukaudeksi kuten nykyisinkin. Yhden korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettävän opintotuen enimmäisaikaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi, koska sekä yliopisto-opiskelijoita että ammattikorkeakouluopiskelijoita koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu. Ehdotuksen mukaan opintotukea myönnettäisiin yhden korkeakoulututkinnon suorittamiseen kyseisen tutkinnon yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädettyä laajuutta vastaavan ajan perusteella siten, että opintotukeen oikeuttava aika olisi enintään yhdeksän kuukautta tutkinnon laajuutta vastaavan ajan lukuvuotta kohti lisättynä kymmenellä kuukaudella. Puolen lukuvuoden tukiajaksi katsottaisiin viisi kuukautta. Ulkomaisessa korkeakoulussa tukiaika määräytyisi vastaavin perustein suoritettavan tutkinnon laajuuden ja lukuvuoden pituuden perusteella.

Voimassaolevat yliopistoja ja ammattikorkeakouluja koskevat säännökset poikkeavat toisistaan siten, että yliopisto-opintojen mitoituksessa lähtökohtana on pidetty yhdeksän kuukauden pituista lukuvuotta. Ehdotuksen mukaan viiden vuoden laajuisen tutkinnon enimmäistukiaika pysyisi ennallaan eli olisi edelleen 55 tukikuukautta. Viiden ja puolen lukuvuoden laajuisen tutkintojen enimmäistukiaika olisi edelleen 60 tukikuukautta ja kuuden lukuvuoden laajuisen tutkintojen enimmäistukiaika lyhenisi yhdellä kuukaudella 64 tuki-

kuukauteen. Laskentasäännöstä poiketen opintotukeen oikeuttava aika olisi 64 kuukautta, jos opiskelija suorittaa sellaista ylempää korkeakoulututkintoa, jonka pääaine tai aineryhmä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuurit. Näiden opiskelijoiden opintotukiaika on nykyisin 65 kuukautta. Opintojen järjestäminen ei ole mahdollista siten, että opiskelijat käytännössä pystyisivät suorittamaan tutkinnon sen laajuuden mukaisessa ajassa, koska opinnot aloittaessaan opiskelijat joutuvat yleensä perehtymään kyseiseen kieleen sen alkeista lähtien. Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien koulutusta annetaan vain Helsingin yliopistossa. Näitä aineita pääaineenaan opiskelevien opiskelijoiden määrä on hyvin vähäinen.

Ammattikorkeakouluissa lukuvuoden pituus oli aikaisemmin monilla aloilla 10 kuukautta. Tämä on ollut lähtökohtana opetusministeriön 1997 antamassa päätöksessä opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistamisesta ammattikorkeakouluopintoja varten. Nykyisin myös ammattikorkeakoulujen lukuvuoden pituus on vakiintunut siten, että lähes kaikissa ammattikorkeakouluissa lukuvuoden opintotukiaika on yhdeksän kuukautta. Tästä syystä ehdotetaan, että yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa suoritettavien tutkintojen opintotuen enimmäisajan määräytymistä koskevat säännökset yhdenmukaistettaisiin. Ammattikorkeakoulututkintojen opintotukeen oikeuttavat ajat lyhenisivät tällöin tutkinnon laajuudesta riippuen kolmella tai neljällä kuukaudella. Esimerkiksi 240 opintopisteen laajuisen tutkinnon enimmäistukiaika olisi $(4 \times 9 \text{ kk}) + 10 \text{ kk} = 46$ kuukautta.

Ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettavan tutkinnon tukiaika määräytyisi vastaavin perustein tutkinnon laajuuden tai ohjeellisen keston perusteella. Huomioon voitaisiin ottaa myös lukuvuoden tukiajan pituus. Esimerkiksi jos lukuvuoden tukiaika olisi 10 kuukautta ja koulutuksen ohjeellinen kesto kolme vuotta, enimmäistukiaika olisi 40 kuukautta.

Vaikka lakiin ehdotetun laskentasäännön perusteella voidaan määrittellä kaikkien korkeakoulututkintojen enimmäistukiaika, ehdotetaan, että erilaajuisten tutkintojen enimmäistukiajoista säädettäisiin kuitenkin selkeyden vuoksi valtioneuvoston asetuksella.

7 a § Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Kun opintotukeen oikeuttavaa aikaa koskevia säännöksiä yhdenmukaistettaisiin, olisi tarkoituksenmukaista yhtenäistää myös opintotuen enimmäisajan pidentämisen perusteita. Nykyisin pidennysmahdollisuus on koskenut vain ylempää korkeakoulututkintoa suorittavia. Menettelyn ulottaminen ammattikorkeakouluopiskelijoihin ja alemman korkeakoulututkinnon suorittajiin olisi perusteltua, kun opintotukiajan määrittely yhdenmukaistuisi yliopistosektorin kanssa. Pidennyksen voisi saada yliopistossa alempaa korkeakoulututkintoa suorittava, joka on valittu suorittamaan pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa.

Asetuksenantovaltuutusta ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että opetusministeriön asetuksen sijasta valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin pidennyksen hakemisesta ja myöntämisestä. Nämä säännökset voitaisiin ottaa opintotukiasetukseen, mikä selkiyttäisi opintotukilainsäädäntöä.

9 a § Opintotukilautakunnan tehtävät

Ulkomailla harjoitettavien opintojen laajuutta koskevan lausunnon antamista koskevaa kohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että lausunto annettaisiin vain silloin, kun opiskelija on hakeutunut ulkomaille muuten kuin korkeakoulujen välisen vaihtosopimuksen perusteella. Muutos vastaa tarkoitettua soveltamiskäytäntöä.

Opintotukilautakunnan tulisi uutena tehtävänä antaa Kansaneläkelaitokselle sen

pyynnöstä lausunto siitä, onko opintolainavähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittanut opintolainan valtiontakauksen saaja oikeutettu opintolainavähennykseen. Käytännössä lausunto olisi tarpeellinen lähinnä silloin, kun lainansaaja vetoaa 16 c §:n 3 momentissa säädettyyn perusteeseen ja katsoo, että oikeus opintolainavähennykseen tulisi myöntää. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi myös lausunnon antamisesta silloin, kun opiskelija on hakenut pidennystä opintotukeen oikeuttavaan aikaan.

16 § Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden ehdotetaan muutettavaksi siten, että korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavan valtiontakaus olisi 300 euroa. Aikuiskoulutustukea saavan valtiontakauksen määrä alenisi 10 eurolla kuukaudessa. Muun kuin korkeakouluopiskelijan valtiontakauksen määrä kuukaudessa olisi edelleen 220 euroa ja alle 18-vuotiaalle myönnettävän valtiontakauksen määrä 160 euroa.

Ulkomailla opiskelevalle valtiontakaus myönnettäisiin 140 eurolla korotettuna. Tällöin myös ulkomailla opiskeleva korkeakouluopiskelija saisi korkeamman tuen kuin muussa oppilaitoksessa opiskeleva. Alle 18-vuotiaan muualla kuin korkeakoulussa ulkomailla opiskelevan valtiontakauksen määrä alenisi 60 euroa. Tapauksia on käytännössä vähän.

16 c § Oikeus opintolainavähennykseen

Oikeus opintolainavähennykseen ehdotetaan myönnettäväksi opintolainansaajalle, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon. Myös alemman korkeakoulututkinnon suorittanut opiskelija olisi oikeutettu opintolainavähennykseen, jos hänet on valittu suorittamaan pelkästään alempi korkeakoulututkinto. Ehdotuksen mukaan oikeus opintolainavähennykseen myönnettäisiin lainansaajalle vain yhden tutkinnon perusteella, joka olisi lainansaajan ensimmäiseksi suorittama vähennykseen oikeuttava tutkinto. Vähennystä ei voisi siirtää käytettäväksi mahdollisen myöhemmän tutkinnon perusteella.

Oikeus opintolainavähennykseen voitaisiin myöntää ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneelle, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää enintään kahdella lukuvuodella kyseisen tutkinnon yliopistolain nojalla säädettyä laajuutta vastaavan ajan sekä alemman korkeakoulututkinnon ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneelle, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää tutkinnon laajuutta vastaavan ajan enintään yhdellä lukuvuodella. Ulkomailla tutkintoa suorittaviin ehdotetaan sovellettavaksi vastaavanlaisia määräaikoja, kuin samantasoisien tutkinnon kotimaassa suorittaneeseen.

Vähennykseen oikeuttava aika ehdotetaan laskettavaksi aina ensimmäisestä 1.8.2005 tai sen jälkeisestä korkeakouluopintojen aloittamisesta. Näin meneteltäisiin silloinkin kun opiskelija on vaihtanut suorittamaansa tutkintoa.

Opintolainavähennykseen oikeuttava aika on määritelty siten, että vähennyksen voisi yleensä saada vaikka opinnot ovat edenneet jonkin verran tavoiteaikaa hitaammin. Pykälään ehdotetaan kuitenkin otettavaksi säännös siitä, että oikeus opintolainavähennykseen voitaisiin myöntää lainansaajalle, jonka tutkinnon suorittamisen aika ylittää kahdella lukuvuodella, jos lainansaajan opinnot ovat viivästyneet asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisen asepalvelun suorittamisesta annetun lain mukaisen palveluksen, lapsen hoitamisen tai oman sairauden vuoksi. Huomioon voitaisiin ottaa valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävällä tavalla vain lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on ollut varusmiespalveluksessa, naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa tai siviilipalveluksessa, saanut lapsen hoitamisen perus-

teella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä. Määräajan pidentämisperuste voitaisiin ottaa huomioon vain, jos se on yhtäjaksoisesti kestänyt vähintään kuukauden. Kuukauden määräaika voisi jaksottua eri lukukausille. Päätöstä annettaessa arvioidaisiin aina myös esitetyn syyn vaikutus opiskelijan opintojen edistymiseen. Jos opiskelija esimerkiksi on sairastanut kesäloman aikana kuukauden ajan, voidaan arvioida, että sairaus ei ole hidastanut opintoja.

16 d § Opintolainavähennyksestä päättäminen

Pykälässä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitos tutkisi ilman hakemusta, onko opintolainavähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittanut opintolainansaaja oikeutettu opintolainavähennykseen. Suomessa tutkinnon suorittaneista Kansaneläkelaitos saisi korkeakouluilta tiedot opintojen aloittamisajankohdasta ja tutkinnon suorittamispäivämäärästä. Ulkomailla tutkinnon suorittaneiden tulee toimittaa nämä tiedot itse.

Jos lainansaaja olisi korkeakoulun antamien tietojen perusteella oikeutettu opintolainavähennykseen, Kansaneläkelaitos tutkisi pankilta saamiensa opintolainatietojen perusteella, olisiko lainansaaja lainan määrän perusteella oikeutettu opintolainavähennykseen sekä laskisi vähennyksen enimmäismäärän, josta säädetään tuloverolain 127 d pykälän 2 momentissa. Jos lainansaaja olisi oikeutettu opintolainavähennykseen, hänelle annettaisiin päätös oikeudesta opintolainavähennykseen ja opintolainavähennyksen enimmäismäärästä. Erikseen säädetään, että myönteinen päätös voitaisiin antaa asianomaista kuulematta.

Hylkäävää päätöstä ei hallintolain periaatteiden mukaisesti voida antaa asianomaista kuulematta. Jos lainansaaja ei korkeakoulun ilmoittamien opiskelutietojen perusteella olisi oikeutettu opintolainavähennykseen tai hänellä olisi opintolainaa alle 2 500 euroa, hänelle annettaisiin ehdotuksen mukaan päätösehdotus, joka tulisi voimaan, jos lainansaaja ei valituksen tekemiseen varatussa määräajassa pyydä asian käsittelemistä uudelleen. Uudelleenkäsittelypyyntö olisi tarpeellinen erityisesti silloin, jos lainansaaja vetoaa 16 c §:n 3 momentissa tarkoitettuihin syihin. Valituksen tekemiseen varatussa määräajassa lainasaajalla olisi uudelleenkäsittelypyynnön yhteydessä mahdollisuus esittää selvitystä, jonka perusteella hän katsoo olevansa oikeutettu opintolainavähennykseen. Opintotukilautakunnan tehtävänä on arvioida, voidaanko hakijan selvityksen perusteella katsoa, että hän on oikeutettu opintolainavähennykseen.

Uudelleenkäsittelypyynnön tehneelle lainansaajalle annettaisiin aina valituskelpoinen päätös.

Päätöksenantomenettelystä säädetäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

41 b §. Tiedonsaantioikeus

Pykälässä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitos saisi rahalaitoksilta opintolainoja koskevien tietojen yhteydessä myös tiedot opintolainojen lyhennyksistä. Kansaneläkelaitos lainan takauksen myöntäjänä tarvitsee tiedon myös lainan lyhennyksistä seuratakseen lainakannan kehitystä. Tieto olisi tarpeen myös opintolainavähennyksen toimeenpanossa.

41 c §. Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus

Pykälässä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitos saisi luovuttaa tiettyjä tietoja myös niille opintotukilain 9 §:n mukaisille opintotukilautakunnille, joiden kanssa ei ole tehty opinto-

tukilain 9 a §:n mukaista sopimusta opintotukitehtävien hoitamisesta. Tällaisia lautakuntia ovat ammattikorkeakoulujen opintotukilautakunnat sekä Teatterikorkeakoulun, Sibelius-Akatemian ja Kuvataideakatemian opintotukilautakunnat. Näiden lautakuntien tulisi saada tiedonsiirtona opiskelijoiden käyttämien opintoraha- ja asumislisäkuukausien määrät. Näitä tietoja opintotukilautakunnat tarvitsevat antaessaan Kansaneläkelaitokselle lausuntoja opiskelijan opintojen riittävästä edistymisestä opintotukilain 5 b §:n ja 9 a §:n mukaisesti.

41 d §. Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella tulisi olla oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa verohallinnolle tiedot opintolainavähennykseen oikeutetuista henkilöistä ja näiden henkilöiden opintolainavähennyksen enimmäismäärästä sekä opintolainojen lyhennyksistä.

Kansaneläkelaitos antaisi esityksen 16 d §:n mukaisen päätöksen opintolainavähennyksestä opintotukilain ja tuloverolain säännösten perusteella. Päätös sisältäisi paitsi tiedon siitä, onko henkilöllä oikeus opintolainavähennykseen, myös tiedon opintolainavähennyksen enimmäismäärästä. Opintolainavähennys tehtäisiin tuloverolain säännösten perusteella verotuksessa.

Kansaneläkelaitos saisi 41 b §:n mukaisesti rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot valtion takaamien opintolainojen lyhennysten määrästä. Kansaneläkelaitos ilmoittaisi verohallinnolle niiden lainansaajien lyhennystiedot, joilla on oikeus opintolainavähennykseen. Verohallinto käyttäisi näitä lyhennystietoja tehdessään opintolainavähennystä verotuksessa.

43 §. Tekninen käyttöyhteys

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla verohallinnolta tietoja opintolainavähennykseen liittyvistä asioista. Tämä olisi tarpeen sitä varten, että verohallinto voisi ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle tiedon siitä, että verotuksen opintolainavähennys on käytetty loppuun. Tämän ilmoituksen jälkeen Kansaneläkelaitos ei enää toimittaisi verohallinnolle tietoja kyseisen lainansaajan opintolainan lyhennyksistä.

47 §. Toimintamenot

Pykälän viittaukset opintotukilain 9 §:ään korjattaisiin viittauksiksi 9 a §:ään. Muutos perustuu 1 päivänä elokuuta 2004 voimaan tulleeseen opintotukilain muutokseen.

1.2 Tuloverolaki

127d §. Opintolainavähennys

Tuloverolain 127d §:ssä säädettäisiin verovelvolliselle vuosittain myönnettävän opintolainavähennyksen määrästä sekä vuosittain myönnettävien vähennysten yhteenlasketusta enimmäismäärästä. Lisäksi pykälässä säädettäisiin päätöksentekoviranomaisesta ja opintolainavähennyksen käyttämisaajasta. Opintolainavähennykseen oikeutetuista verovelvollisista säädettäisiin opintotukilaissa. Opintotukilain 16 c §:ssä säädettäisiin siitä, minkä tutkinnon suorittaminen oikeuttaa opintolainavähennykseen ja missä ajassa tutkinto on suoritettava, jotta verovelvollinen olisi oikeutettu vähennykseen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vuosittain myönnettävän opintolainavähennyksen määrästä. Vuosittain tehtävän vähennyksen määrä vastaisi verovelvollisen kyseisenä vuonna maksamien opintolainan lyhennysten määrää, kunnes vähennyksen enimmäismäärä olisi täynnä. Kyse olisi suoraan verosta tehtävästä vähennyksestä, joten verovelvollinen saisi tekemänsä vähennyksen määrän takaisin kokonaan.

Säännöksessä opintolainalla tarkoitettaisiin valtion takauksen perusteella myönnettävää opintotukilain mukaista opintolainaa. Opintolainaa voisi olla nostettu luotto- tai rahoituslaitoksesta, jolla on oikeus myöntää opintolainaa.

Ennakkoperinnän vastaavuusvaatimuksen mukaisesti ennakkopidätyksen määrän on mahdollisimman tarkoin vastattava verovelvollisen maksettavien verojen ja maksujen yhteismäärää. Siten opintolainavähennys otettaisiin ennakkoperinnässä huomioon, kuten muutkin vähennykset. Vähennys näin ollen pienentäisi ennakkoperinnässä verovelvolliselta perittävien verojen määrää. Kun opintolainavähennyksen määrä olisi yhtä suuri kuin lyhennyksen määrä, verovelvollinen saisi vuosittaisen vähennyksen käytännössä täysin ilman omaa rahallista panosta. Tällöin opintolainan lyhennykset tulisivat valtion maksettavaksi opintolainavähennyksen enimmäismäärään asti. Jos esimerkiksi viisi vuotta opiskelleella verovelvollisella olisi jokaiselta vuodelta täysi määrä opintolainaa ($5 \times 9 \times 300 \text{ euroa} = 13500 \text{ euroa}$), vuosittaisten vähennysten yhteenlaskettu enimmäismäärä olisi $[13500 \text{ euroa} - 2500 \text{ euroa}] \times 30 \%$ 3300 euroa. Jos kyseinen määrä lyhennettäisiin vähennyksen saamista koskevassa enimmäisajassa eli 10 vuodessa, yhden vuoden aikana lyhennettäväksi tulisi 330 euroa. Tämän perusteella verovelvollinen saisi vuodessa saman suuruisen opintolainavähennyksen. Kuukaudessa tulisi lyhennettävää 27,50 euroa. Käytännössä verovelvollinen sopii lyhennysaikataulusta rahoituslaitoksen kanssa ja on mahdollista, että verovelvollinen lyhentää opintolainansa heti ensimmäisenä vuonna 3300 euroa, jolloin verovelvollinen saisi verotuksessa koko opintolainavähennyksen enimmäismäärän heti ensimmäisen vuoden aikana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vähennykseen liittyvästä verovelvolliskohtaisesta opintolainavähennyksen enimmäismäärästä. Vuosittaisten vähennysten yhteenlaskettu enimmäismäärä olisi 30 prosenttia verovelvollisella olevan vähennykseen oikeuttavan opintolainan omavastuun ylittävältä määrältä. Omavastuun määrä olisi 2 500 euroa, joka vastaisi suurin piirtein yhden tavanomaisen lukuvuoden opintolainojen määrää. Omavastuu ehkäisisi vähennykseen liittyvää verosuunnittelua. Ilman omavastuusuutta opintolainatta opiskelleet verovelvolliset saattaisivat viimeisinä opiskeluvuosinaan nostaa opintolainaa pelkästään veroedun saamiseksi. Lisäksi omavastuulla olisi hallinnollista merkitystä, koska vähäisten opintolainojen jääminen menettelyn ulkopuolelle vähentäisi hallinnollista työtä. Hyvin vähäisten opintolainojen verosubventio ei myöskään tukisi tavoitetta kannustaa opiskelijoita tulemaan opintolainan turvin toimeen, opiskelemaan tehokkaammin ja valmistumaan nykyistä nopeammassa ajassa.

Vähennykseen oikeuttavalla opintolainalla tarkoitettaisiin korkeakouluopintojen suorittamisen aikana kertynyttä opintotukilain mukaista opintolainaa. Tietyn tutkinnon suorittamisen perusteella myönnettävän lisätuen tulisi olla mahdollisimman tarkoin sidottu juuri kyseisen tutkinnon suorittamiseen kohdistuviin lainoihin. Tosiasiassa tutkintojen suorittamistilanteet ovat erilaisia ja täsmällinen kohdistaminen olisi käytännössä hyvin vaikea toteuttaa. Opiskelija saattaa esimerkiksi opiskella samaan aikaan useampaa tutkintoa. Toisaalta opiskelija voi esimerkiksi vaihtaa suorittettavaa tutkintoa kesken opintojen, jolloin osa tai kaikki hänen aikaisemmista opintosuorituksistaan saatetaan hyväksyä osaksi uutta tutkintoa. Käytännön syistä myöntämisperusteen tulisikin olla melko kaavamainen.

Esityksessä ehdotetaan, että vähennykseen oikeuttavalla opintolainalla tarkoitettaisiin opintotukilaisissa tarkoitettujen korkeakouluopintojen ensimmäistä aloituspäivää edeltävän

lukukauden lopun ja vähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamislukukauden lopun välisenä aikana kertynyttä opintolainaa. Lainan kertymäaika olisi vastaava kuin opintotukilaissa huomioonotettava aika, kun lasketaan, onko verovelvollinen suorittanut tutkinnon määräajassa. Tällöin vähennykseen oikeuttava laina kertyisi ensimmäisten korkeakouluopintojen aloittamisesta vähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamiseen asti, riippumatta siitä, mitä opintoja varten laina on käytetty. Kun lainakertymä alkaisi ensimmäisten korkeakouluopintojen alkamisesta, lainasaldoon saattaisi sisältyä myös lainoja sellaiselta ajalta, jolloin opiskelija ei vielä ole aloittanut sen tutkinnon suorittamista, jonka perusteella hänelle on myönnetty oikeus opintolainavähennykseen. Näin kävisi silloin, kun opiskelija aloittaa tutkinnon suorittamisen mutta vaihtaa kesken opintoja suorittamaan eri tutkintoa ja valmistuu jälkimmäisestä tutkinnosta. Tällöinkin opintolainavähennyksen saaminen edellyttää, ettei ensimmäisten korkeakouluopintojen aloittamisesta laskettava määräaika ylitä.

Koska korkeakouluopiskelijalla on mahdollisuus nostaa koko lukukauden laina yhdellä kertaa etukäteen, voitaisiin lainojen kertyminen selvittää lukukauden tarkkuudella. Käytännössä vähennykseen oikeuttava opintolainamäärä saataisiin pankeilta lukukausittain tulevista opintolainasaldoista ja tiedosta lainasaldoon pääomitetuista koroista. Vähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamislukukauden lopun opintolainasaldotiedosta vähennettäisiin opintolainavähennykseen oikeuttavana aikana lainaan pääomitetut korot sekä opintolainasaldo, joka verovelvollisella oli korkeakouluopintojen aloittamista edeltävän lukukauden lopussa. Opintolainan korot vähennetään verotuksessa tuloista jo opiskeluaikana sinä vuonna, jona korot lisätään lainan pääomaan. Näin ollen opintolainavähennystä laskettaessa verotuksessa jo vähennetyt lainan korot erotettaisiin opintolainavähennykseen oikeuttavasta lainan pääomasta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin vähennykseen liittyvästä tutkintokohtaisesta enimmäislainamäärästä. Tutkintokohtainen enimmäislainamäärä rajoittaisi käytännössä niiden verovelvollisten vähennyksen määrää, jotka olisivat opiskelleet suoritetun tutkinnon laajuutta vastaavaa aikaa pidempään ja ottaneet enimmäismäärän opintolainaa. Esityksessä ehdotetaan, että vähennyksen enimmäismäärä laskettaisiin enintään sen lainamäärän perusteella, joka vastaa yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädetyn kyseisen tutkinnon laajuuden mukaista opintolainamäärää, kun valtion takauksen enimmäismäärä opintolainaa otetaan huomioon enintään yhdeksältä kuukaudelta yhtä lukuvuotta kohti. Siltä osin kuin tutkinnon laajuus ei ole täysiä vuosia, enimmäismäärää laskettaessa otettaisiin huomioon opintolainaa enintään viideltä kuukaudelta puolta lukuvuotta kohti. Tutkintojen laajuudet vaihtelevat tutkintokohtaisesti, mutta yleisin yliopistotutkinnon laajuus on viisi vuotta ja ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on neljä vuotta.

Tutkinnon laajuuteen sidottu, opintolainavähennyksen enimmäismäärää laskettaessa hyväksyttävä, opintolainan enimmäismäärä on tarpeen, sillä opintotukilain mukaan verovelvollisella säilyisi tietyin rajauksin oikeus opintolainavähennykseen, vaikka verovelvollinen opiskelisi tutkintokohtaista tutkinnon laajuutta vastaavaa aikaa pidempään. Jos opintolainavähennyksen enimmäismäärää ei sidottaisi tutkinnon laajuutta vastaavaan aikaan, saattaisi vähennyksellä olla negatiivinen kannustus laajuutta vastaavaa aikaa pidempään opiskeluun. Tutkinnon laajuuteen sidotun rajoituksen vuoksi opintolainavähennyksen enimmäismäärä ei voisi ylittää sen vähennyksen määrää, johon verovelvollinen olisi oikeutettu, jos hän olisi opiskellut tutkinnon laajuutta vastaavassa ajassa ja tänä aikana ottanut enimmäismäärän opintolainaa. Tutkinnon laajuuteen sidottua opintolainavähennyksen enimmäismäärää laskettaessa käytetään tutkinnon suoritushetkellä voimassa olevaa lainatakauksen määrää. Tämä on eri suuruinen kotimaassa ja ulkomailla suoritettavissa tutkinnoissa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin opintolainavähennyksen päätöksentekoviranomaisista

ja opintolainavähennyksen käyttämisajasta. Kansaneläkelaitos tutkisi yleensä korkeakouluilta saatavien tietojen perusteella, onko verovelvollinen suorittanut opintolainavähennykseen oikeuttavan tutkinnon ja onko tutkinto suoritettu vähennykseen oikeuttavassa määräajassa. Lisäksi Kansaneläkelaitos laskisi pankeilta saatujen lainatietojen perusteella opintolainavähennyksen enimmäismäärän. Näin ollen Kansaneläkelaitos ratkaisisi verovelvollisen oikeuden opintolainavähennykseen ja opintolainavähennyksen enimmäismäärän.

Kansaneläkelaitos ilmoittaisi verohallinnolle henkilöt, jotka ovat oikeutetut opintolainavähennykseen. Lisäksi Kansaneläkelaitos ilmoittaisi jokaisen vähennykseen oikeutetun henkilön osalta opintolainavähennyksen enimmäismäärän. Verohallinto toimisi tältä osin toimeenpanevana viranomaisena. Verohallinto myöntäisi verovelvollisen vuosittain maksamien opintolainan lyhennysten perusteella vähennyksen niille verovelvollisille, joilla Kansaneläkelaitoksen ilmoituksen perusteella on oikeus opintolainavähennykseen. Verohallinto seuraisi vuosittaisten vähennysten määrää ja myöntäisi vähennyksen lyhennysten perusteella, kunnes Kansaneläkelaitoksen laskema opintolainavähennyksen enimmäismäärä tai vähennyksen myöntämiseksi säädetty enimmäisaika olisi täynnä.

Koska Kansaneläkelaitos ratkaisisi verovelvollisen oikeuden opintolainavähennykseen ja sen enimmäismäärään, tulisi myös muutoksenhaut tehdä näiden asioiden osalta samalla tavalla kuin muihinkin Kansaneläkelaitoksen opintotukipäätöksiin. Jos Kansaneläkelaitos oikaisisi tekemäänsä päätöstä, ilmoittaisi se oikaisusta verohallinnolle, joka oikaisisi toimitetun verotuksen. Jos verovelvollinen kuitenkin hakisi muutosta verohallinnolle osoitetulla oikaisuvaatimuksella Kansaneläkelaitoksen ratkaistavaksi kuuluvaan asiaan, verohallinto siirtäisi asian tältä osin Kansaneläkelaitoksen ratkaistavaksi. Opiskelija saisi Kansaneläkelaitokselta hylkäävän päätöksen, jos Kansaneläkelaitos toteaisi muutoksenhaun perusteettomaksi. Jos Kansaneläkelaitos korjaisi aikaisemmin tekemäänsä päätöstä, antaisi se oikaistun päätöksen tiedoksi verohallinnolle, joka oikaisisi verotusta Kansaneläkelaitoksen tekemän oikaistun päätöksen perusteella.

Koska verohallinto myöntäisi vähennyksen vuosittain lainan lyhennysten perusteella, tulisi toimeenpanon osalta hakea muutosta verotukseen. Verovelvollinen voisi esittää verohallinnolle esimerkiksi selvitystä siitä, että hän on verovuoden aikana lyhentänyt opintolainansa enemmän kuin verohallinto on lainan lyhennysten perusteella vähennystä toimeenpannessaan huomionnut. Opintolainavähennys myönnettäisiin lyhennysten perusteella, jotka verovelvollinen on maksanut vähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamisvuotta seuraavana kymmenenä vuotena.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin vähennyksen myöntämisestä silloin, kun verovelvollinen on valmistumisensa jälkeen joutunut maksuvaikkeuksiin ja valtio on takaajana joutunut maksamaan opintolainan rahoituslaitokselle. Jos opintolainan takaaja on joutunut sitoumuksensa perusteella maksamaan opintolainan, vähennys myönnettäisiin sitä mukaa, kun alkuperäinen opintovelallinen lyhentäisi lainamäärää takaajalle. Vuosittainen vähennys myönnettäisiin samoin kriteerein kuin verovelvollisen lyhentäessä varsinaista opintotukilain mukaista opintolainaa.

Opintotukilain perusteella opintolainavähennys voidaan myöntää ainoastaan 1 päivänä elokuuta 2005 ja sen jälkeen aloitettujen korkeakouluopintojen perusteella. Opiskelija, joka on harjoittanut korkeakouluopintoja ennen kyseistä ajankohtaa mutta hyväksytään ajankohdan jälkeen aloittamaan uudet opinnot, voisi saada vähennyksen uusien opintojen perusteella. Tämän vuoksi opintolainavähennykseen oikeuttavaa opintolainamäärää koskevassa tuloverolain siirtymäsäännöksessä säädettäisiin, että ainoastaan 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen aloitettujen korkeakouluopintojen suorittamisaikana nostetut opintolainat otettaisiin huomioon vähennyksen määrää laskettaessa. Vähennykseen oikeuttavan lainan kertyminen al-

kaisi siten ensimmäisten, 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen aloitettujen uusien korkeakouluopintojen perusteella.

127e §. Opintolainavähennyksen tekeminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, mistä verosta opintolainavähennys tehtäisiin. Ensimmäisestään opintolainavähennys vähennettäisiin valtion tuloverosta. Ansiotuloista ja pääomatuloista suoritettavista veroista vähennys tehtäisiin verojen määrien suhteessa. Siltä osin kuin vähennys ylittäisi valtion tuloveron määrän, tehtäisiin se kunnallisverosta, vakuutetun sairausvakuutusmaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa. Vähennys tehtäisiin viimeisenä, kotitalousvähennyksen ja alijäämähyvitysten jälkeen. Menettely olisi verovelvolliselle edullinen, sillä opintolainavähennys siirtyisi opintolainavähennyksen veroalijäämän kautta vähennettäväksi seuraavina vuosina määrättävistä veroista, jos opintolainavähennyksen määrä olisi suurempi kuin verovelvolliselle verovuonna määrättyjen verojen määrä.

Pykälän 2 momentissa olisivat säännökset opintolainavähennyksen käyttämisen siirtymisestä seuraaville vuosille. Verovelvolliselle vahvistettaisiin opintolainavähennyksen veroalijäämä, jos opintolainavähennyksen määrä olisi suurempi kuin verovelvolliselle verovuonna määrättyjen verojen määrä. Opintolainavähennyksen veroalijäämä vähennettäisiin verovelvolliselle seuraavina vuosina määrättyistä veroista enintään 10 verovuoden aikana sitä mukaa kuin veroa määrätään. Seuraaville vuosille siirtyvät veroalijäämät vähennettäisiin siinä järjestyksessä, jossa ne ovat syntyneet ennen verovuoden lyhennysten perusteella myönnettävää opintolainavähennystä. Tällöin veroalijäämät vähennettäisiin niiden syntymisjärjestyksessä ja aikaisemmilta vuosilta vähentämättä jääneet määrät vähennettäisiin ennen verovuoden lyhennysten perusteella myönnettävää vähennystä. Kun vanhimmat erät vähennettäisiin aina ensin, olisi vaara vähennysten määräaikojen kulumisesta loppuun pienempi. Opintolainavähennyksen veroalijäämä myönnettäisiin kuitenkin enintään tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan 15 vuoden aikana.

132 §. Alijäämähyvitysten vähentäminen verovelvollisen valtionverosta

Pykälässä säädettyyn vähennysjärjestykseen tehtäisiin 127 e §:ssä ehdotettua vähennysjärjestystä vastaava muutos. Alijäämähyvitykset vähennettäisiin sen jälkeen, kun verosta on vähennetty muut verosta tehtävät vähennykset opintolainavähennystä lukuun ottamatta.

1.3 Laki verotusmenettelystä

16 §. Meno- ja vähennystietoja koskeva sivullisen yleinen tiedonantovelvollisuus

Verotusmenettelystä annetun lain 16 §:ään lisättäisiin uusi 8 momentti, jolloin nykyiset 8–10 momentit siirtyisivät 9–11 momenteiksi. Lainkohdassa säädettäisiin tiedoista, jotka Kansaneläkelaitoksen olisi annettava verohallinnolle opintolainavähennyksen myöntämiseksi. Kansaneläkelaitos tutkisi ja ratkaisisi, ketkä verovelvolliset ovat oikeutetut opintolainavähennykseen, ja toimittaisi näistä verovelvollisista tiedot verohallinnolle. Kansaneläkelaitos laskisi sillä olevien tietojen perusteella vähennyksen enimmäismäärän ja ilmoittaisi tiedon verohallinnolle.

Lisäksi opintolainojen lainanlyhennystiedot kulkisivat pankeilta Kansaneläkelaitoksen kautta verohallinnolle. Kansaneläkelaitos toimittaisi verohallinnolle myös tutkinnon suorittamisvuotta koskevan tiedon, sillä opintolainavähennys myönnettäisiin ainoastaan niiden lyhennysten perusteella, jotka on suoritettu tutkinnon suorittamista seuraavan kymmenen

vuoden aikana. Lisäksi tutkinnon suoritusvuotta koskeva tieto olisi tarpeen, koska opintolainavähennyksen veroalijäämä vähennettäisiin enintään tutkinnon suorittamista seuraavan 15 vuoden aikana.

65 §. Muutoksenhaku tappiota ja opintolainavähennyksen veroalijäämää koskevaan päätökseen

Verotusmenettelystä annetun lain 65 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa täsmennettäisiin, miltä vuodelta opintolainavähennyksen veroalijäämää koskevaan päätökseen voitaisiin hakea muutosta. Vahvistettua tappiota vastaavasti opintolainavähennyksen veroalijäämää koskevaan päätökseen voisi hakea muutosta siltä verovuodelta, jolta syntyvää opintolainavähennyksen veroalijäämää päätös koskee.

1.4. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta

20 a §. Tietojen antaminen Kansaneläkelaitokselle

Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettuun lakiin lisättäisiin uusi 20a §, jonka perusteella verohallinto voisi salassapitovelvollisuuden estämättä luovuttaa Kansaneläkelaitokselle teknisen käyttöyhteyden avulla opintolainavähennystä koskevien tehtävien hoitamista varten tarpeelliset tunnistamistiedot ja opintolainavähennyksen käyttämistä koskevat tiedot verovelvollisesta, kun hän on vähentänyt verotuksessa koko opintolainavähennyksen enimmäismäärän. Tieto olisi tarpeellinen, koska opintolainojen lyhennystiedot opintolainavähennyksen myöntämiseksi kulkisivat pankeilta Kansaneläkelaitokselle ja sieltä edelleen verohallinnolle. Tiedon perusteella Kansaneläkelaitos lopettaisi opintolainan lyhennystietojen ilmoittamisen verohallinnolle, sillä opintolainavähennyksen käyttämisen jälkeen lyhennystieto olisi verohallinnolle tarpeeton. Verohallinto seuraisi vuosittaisten vähennysten myöntämistä enimmäismäärään asti.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Erilajuisten korkeakoulututkintojen enimmäistukiajoista on selkeyden vuoksi tarkoitus säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin myös korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidennyksen hakemista ja myöntämismenettelystä sekä opintolainavähennykseen liittyvästä opintotukiviranomaisten päätöksenantomenettelystä. Muutos selkeyttäisi opintotukilainsäädäntöä, kun kaikki alemmanasteiset säädökset keskitettäisiin opintotukiasetukseen ja nykyisten säännösten nojalla annetut erilliset opetusministeriön asetukset ja päätökset kumottaisiin.

3 Voimaantulo

Laki opintotukilain muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2005. Opintotukilain 7 §:n 2 momenttia ja 7 a §:ää sovellettaisiin opiskelijaan, joka aloittaa opinnot 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Aikaisemmin opintonsa aloittaneisiin sovel-

letaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

Oikeus opintotukilain 16 c §:ssä tarkoitettuun opintolainavähennykseen olisi opintolainan saajalla, joka aloittaa opinnot ylempää tai alempaa korkeakoulututkintoa tai ammattikorkeakoulututkintoa varten 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Vähennykseen olisi ehdotuksen mukaan oikeutettu myös henkilö, joka on valittu opiskelijaksi ennen 1.8.2005, mutta kirjoittautuu läsnä olevaksi ensimmäisen kerran 1.8.2005 tai sen jälkeen.

Ennen lakien voimaantuloa voidaan ryhtyä niiden täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Laila opintotukilain muuttamisesta 345/2004 opintotukilakiin tehtiin perustuslain edellyttämiä muutoksia, joilla tarkistettiin säädöstasoa yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevien säännösten osalta. Samassa yhteydessä tarkistettiin asetuksen antovaltuutuksia siten, että opetusministeriön asetuksen sijasta alemmanasteiset määräykset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Tällöin ei vielä muutettu opintotukeen oikeuttavaa aikaa koskevia säännöksiä, koska yliopistojen tutkintorakenteen uudistusta valmisteltiin samanaikaisesti. Uudesta tutkintojärjestelmästä on säädetty 1 päivänä elokuuta 2005 voimaan tulevalla lailla yliopistolain muuttamisesta ja sen nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella yliopistojen tutkinnoista. Tässä yhteydessä on perusteltua toteuttaa perustuslain edellyttämät tarkistukset opintotukeen oikeuttavaa aikaa koskeviin säännöksiin. Opintotukilain 7 §:ää ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että siinä säädettäisiin laskusääntö, jonka perusteella voitaisiin laskea opintotukeen oikeuttavien tutkintojen opintotukeen oikeuttava aika. Pykälään ehdotetaan otettavaksi asetuksenantovaltuutus, jonka nojalla voitaisiin selkeyden vuoksi säätää valtioneuvoston asetuksella erilaajuisten tutkintojen opintotukeen oikeuttavasta enimmäisajasta.

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotetut lait vastaavat perustuslain edellyttämää säädöstasoa eikä niissä aseteta sellaisia perusoikeuksien rajoituksia, joiden vuoksi esitystä ei voitaisi käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset.

Lakiehdotukset

1 Laki opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 3 §:n 4) kohta, 7 §:n 2 momentti, 7 a §:n 3 momentti, 9 a §:n 1 momentti, 16, 41 b §:n 5) kohta, 41 ja 41 d §, 43 §:n 2 momentti sekä 47 §, sellaisena kuin niistä ovat 3 §:n 4) kohta laissa 1 427/2001, 7 §:n 2 momentti ja 7 a §:n 3 momentti laissa 49/1997, 9 a §:n 1 momentti ja 16 § laissa 345/2004, 41 b §:n 5) kohta ja 41 c § laissa 691/2002 sekä 41 d § ja 43 §:n 2 momentti laissa 204/2003, sekä lisätään lakiin uusi 2§:n 3 momentti, 16 c ja 16 d § seuraavasti:

2 § Opintotukietuudet

Tämän lain mukaista opintolainaa saaneella henkilöllä on tässä laissa säädetyin edellytyksin oikeus opintolainavähennykseen verotuksessa. Opintolainavähennyksestä säädetään tarkemmin tuloverolain (1 535/1992) 127 d ja 127 e §:ssä.

3 § Määritelmät

4) korkeakoululla yliopistolaissa (645/1997) tarkoitettuja yliopistoja ja ammattikorkeakoululaissa (351/2003) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja;

7 § Opintotukeen oikeuttava aika

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettävä opintotukiaika määräytyy kyseisen tutkinnon yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädettyä laajuutta vastaavan ajan perusteella siten, että opintotukeen oikeuttava aika on enintään yhdeksän kuukautta tutkinnon laajuutta vastaavan ajan lukuvuotta kohti lisättyinä kymmenellä kuukaudella. Puolen lukuvuoden tukiajaksi katsotaan viisi kuukautta. Sellaisen ylemmän korkeakoulututkinnon, jonka pääaine tai aineryhmä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuurit, opintotukiaika

on kuitenkin enintään 64 kuukautta. Ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettavan tutkinnon tukiaika määräytyy vastaavin perustein asianomaisen tutkinnon laajuuden ja lukuvuoden pituuden perusteella. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen enimmäistukiajasta.

7 a § Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten edellä 7 §:ssä tarkoitetun enimmäisajan, voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin pidennyksen hakemisesta ja myöntämisperusteista.

9 a § Opintotukilautakunnan tehtävät

Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

- 1) seurata opintojen edistymistä ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto opintojen edistymisestä;
- 2) määritellä kesäaikana harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa yksittäistapauksissa lausunto Kansaneläkelaitokselle;
- 3) määritellä muiden kuin opiskelijavaihto-ohjelmien mukaisten ulkomailla harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa yksittäistapauksissa lausunto Kansaneläkelaitokselle;
- 4) antaa Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto siitä, onko tutkinnon suorittanut opintolainansaaja oikeutettu opintolainavähennykseen; sekä
- 5) sekä antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto siitä, voidaanko enimmäisajan opintotukea saaneen opiskelijan opintotukeen oikeuttavaa aikaa pidentää.

16 § Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on:

- 1) korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla 300 euroa; sekä
- 2) muulla kuin korkeakouluopiskelijalla 220 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta ja 160 euroa, kun opiskelija on alle 18-vuotias. Oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta.

Ulkomailla opiskelevalle valtiontakaus myönnetään 140 eurolla korotettuna.

Valtiontakauksen määrää korotetaan niinä lukukausina, jolloin opiskelija saa opintotukea, sillä opintolainan lisäyksellä, jonka luottolaitos antaa opiskelijalle lukuvuoden aikana erääntyvän opintolainan koron maksamiseksi.

16 c § Oikeus opintolainavähennykseen

Oikeus opintolainavähennykseen on jäljempänä tässä pykälässä säädetyn edellytyksin opintolainansaajalla, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon. Alemman korkeakoulututkinnon suorittanut opintolainansaaja on oikeutettu opintolainavähennykseen vain, jos hänet on valittu suorittamaan pelkästään alempi korkeakoulututkinto. Opintolainansaajalle voidaan myöntää oikeus opintolainavähennykseen vain lainansaajan ensimmäiseksi suorittaman vähennykseen oikeuttavan tutkinnon perusteella.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneella on oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää yliopistolain nojalla säädetyn kyseisen tutkinnon laajuutta vastaavan ajan enintään kahdella lukuvuodella. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella on oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää ammattikorkeakoululain nojalla säädetyn kyseisen tutkinnon laajuutta vastaavan ajan enintään yhdellä lukuvuodella. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneella, joka on valittu suorittamaan pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa, on oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää yliopistolain nojalla säädetyn tutkinnon laajuutta vastaavan ajan enintään yhdellä lukuvuodella. Ulkomaisessa korkeakoulussa tutkinnon suorittaneella on oikeus opintolainavähennykseen vastaavin perustein. Tutkinnon suorittamiseen käytetty aika lasketaan aina ensimmäisestä korkeakouluopintojen aloittamisesta edellä 1 momentissa tarkoitetun tutkinnon suorittamiseen saakka.

Tutkinnon suorittamisaika voi olla enintään kaksi lukuvuotta edellä säädettyä pitempi, jos lainansaajan opinnot ovat edellä tarkoitettuna aikana viivästyneet asevelvollisuuslain (452/1950), siviilipalveluslain (1723/199) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palveluksen tai lapsen hoitamisen tai oman sairauden vuoksi. Huomiioon voidaan ottaa valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetty tavalla vain ne lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on ollut varusmiespalveluksessa, naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa tai siviilipalveluksessa, saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain (/2004) mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä. Määräajan pidentämisperuste voidaan ottaa huomioon vain, jos se on yhtäjaksoisesti kestänyt vähintään kuukauden.

16 d § Opintolainavähennyksestä päättäminen

Kansaneläkelaitos tutkii ilman hakemusta korkeakoulun ilmoittaman opintojen aloitus- ja tutkinnon suorittamispäivän perusteella, onko vähennykseen oikeuttavan korkeakoulututkinnon suorittanut opintolainansaaja oikeutettu opintolainavähennykseen. Ulkomaisessa korkeakoulussa opiskelevan tulee kuitenkin toimittaa Kansaneläkelaitokselle selvitys opintojen aloittamisesta ja tutkinnon suorittamisesta.

Jos lainansaaja on oikeutettu opintolainavähennykseen, Kansaneläkelaitos laskee rahalaitosten ilmoittamien opintolainojen koskevien tietojen perusteella myös tuloverolain 127 d §:ssä tarkoitetun opintolainavähennyksen enimmäismäärän ja antaa lainansaajalle päätöksen oikeudesta opintolainavähennykseen ja opintolainavähennyksen enimmäismäärästä. Päätös voidaan antaa asianomaista kuulematta.

Jos lainansaaja ei korkeakoulun ja rahalaitosten ilmoittamien tietojen perusteella ole oikeutettu opintolainavähennykseen, Kansaneläkelaitos lähettää lainansaajalle päätösehdotuksen. Ehdotuksen mukainen päätös tulee voimaan, jos lainansaaja ei valituksen tekemiseen varatussa määräajassa pyydä kirjallisesti asian käsittelemistä uudelleen.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin päätöksenantomenettelystä.

41 b § Tietojensaantioikeus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten:

5) rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolainojen määristä, opintolainan lyhennyksistä ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää;

41 c § Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus

Tämän lain 9 §:ssä tarkoitettujen opintotukilautakuntien tehtäviä hoitavilla henkilöillä on oikeus saada maksutta tietoonsa salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä tämän lain 9 a §:ssä mainittujen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömät tiedot.

Tämän lain 9 a §:n 4 momentissa tarkoitetun sopimuksen nojalla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on lisäksi oikeus käyttää salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyssä välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen saamia tietoja.

Edellä 2 momentissa mainituilla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on myös oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä nimettyä henkilöä koskevat tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyä varten välttämättömät tiedot maksutta tämän lain 41 a §:ssä tarkoitetuilta viranomaisilta ja muilta tahoilta.

41 d § Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa:

- 1) rahalaitokselle, josta henkilöllä on opintolainaa, tiedot 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä;
- 2) opintolainan valtioneuvostolta ja sen voimassaoloa koskevat tiedot rahalaitokselle, josta opiskelija on hakenut opintolainaa;
- 3) verohallinnolle tiedot opintolainavähennykseen oikeutetuista henkilöistä ja näiden henkilöiden opintolainavähennyksen enimmäismäärästä ja vuosittain maksamista opintolainan lyhennyksistä; sekä
- 4) Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuksista.

43 § Tekninen käyttöyhteys

Mitä tässä pykälässä säädetään tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada 41 a ja 41 b §:ssä sekä 41 d §:n 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla.

47 § Toimintamenot

Tämän lain toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuvat menot luetaan Kansaneläkelaitoksen toimintamenoiksi ja oppilaitoksille 8 §:n 3 momentissa sekä 9 a §:n 1 ja 2 momentissa säädettyistä tehtävistä aiheutuvat menot kyseisen oppilaitoksen menoiksi.

Edellä 9 a §:n 4 momentin perusteella oppilaitokselle sopimuksen perusteella kuuluvista tehtävistä aiheutuvista toimintamenoista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja asianomaisen oppilaitoksen kesken.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Tämän lain 7 §:n 2 momenttia ja 7 a §:ää sovelletaan opiskelijaan, joka aloittaa opinnot 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Aikaisemmin opintonsa aloittaneisiin sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

Oikeus tämän lain 16 c §:ssä tarkoitettuun opintolainavähennykseen on opintolainansaajalla, joka aloittaa opinnot ylempää tai alempaa korkeakoulututkintoa tai ammattikorkeakoulututkintoa varten 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Vähennykseen on oikeutettu myös henkilö, joka on valittu opiskelijaksi ennen 1 päivää elokuuta 2005 mutta kirjoittautuu läsnä olevaksi ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Lainansaajan ennen tämän lain voimaantuloa harjoittamia korkeakouluopintoja ei oteta huomioon opintolainavähennykseen oikeuttavaa aikaa laskettaessa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2 Laki tuloverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 132 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa (772/2004), sekä lisätään lakiin uusi 127 d ja 127 e § seuraavasti:

Verosta tehtävät vähennykset

127 d § Opintolainavähennys

Opintotukilain 16 c §:ssä tarkoitettu vähennykseen oikeuttavan tutkinnon määrääjassa suorittanut verovelvollinen saa vähentää verosta maksamaansa opintolainan lyhennystä vastaavan määrän (*opintolainavähennys*).

Vuosittain myönnettävien vähennysten yhteenlaskettu enimmäismäärä on 30 prosenttia verovelvollisella olevan vähennykseen oikeuttavan opintolainan 2500 euroa ylittävästä määrästä. Vähennykseen oikeuttavalla opintolainalla tarkoitetaan opintotukilain 16 c §:ssä tarkoitettujen korkeakouluopintojen ensimmäistä aloituspäivää edeltävän lukukauden lopun ja vähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamispäivää seuraavan lukukauden alun välisenä aikana kertynyttä opintotukilain mukaista opintolainaa ilman kyseisenä aikana lainaan pääomitettuja opintolainan korkoja (opintolainavähennyksen enimmäismäärä).

Edellä 2 momentissa tarkoitettu opintolainavähennyksen enimmäismäärä lasketaan kuitenkin enintään sen lainamäärän perusteella, joka vastaa yliopistolain (645/1997) tai ammattikorkeakoululain (351/2003) nojalla säädetyn kyseisen tutkinnon laajuuden mukaista opintolainamäärää, kun valtion takauksen enimmäismäärää vastaava määrä opintolainaa otetaan huomioon yhdeksältä kuukaudelta yhtä lukuvuotta kohti kertyvä opintolainan määrä. Siltä osin kuin tutkinnon laajuus ei ole täysiä vuosia, enimmäismäärää laskettaessa otetaan huomioon opintolainaa viideltä kuukaudelta puolta lukuvuotta kohti. Tutkinnon laajuuden mukainen enimmäislainamäärä lasketaan tutkinnon suorittamishetkellä voimassa olevien opintolainan valtion takauksen enimmäismäärää koskevien säännösten mukaan.

Kansaneläkelaitos ratkaisee, onko verovelvollinen oikeutettu opintolainavähennykseen, ja opintolainavähennyksen enimmäismäärän. Verohallinto myöntää vähennyksen vuosittain opintolainan lyhennysten perusteella, jotka opintolainavähennykseen oikeutettu verovelvollinen on maksanut tutkintonsa suorittamisvuotta seuraavana kymmenenä vuotena.

Jos opintovelallinen lyhentää takauksen perusteella valtion varoista maksettua opintolainaa, hänellä on oikeus takaajalle maksamansa lyhennyksen perusteella opintolainavähennykseen samoin edellytyksin kuin jos hän lyhentäisi varsinaista opintotukilain mukaista opintolainaa.

127 e § Opintolainavähennyksen tekeminen

Opintolainavähennys vähennetään ensisijaisesti valtion tuloverosta. Vähennys tehdään ansio- tuloista ja pääomatuloista suoritettavista veroista verojen määrien suhteessa. Siltä osin kuin vähennys ylittää valtion tuloveron määrän, se tehdään kunnallisverosta, vakuutetun sairausvakuutusmaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa. Vähennys tehdään tuloverosta tehtävien muiden vähennysten ja 131 ja 131a §:ssä tarkoitettujen alijäämähyvitysten jälkeen.

Jos opintolainavähennyksen määrä on suurempi kuin verovelvolliselle verovuonna määrättyjen verojen määrä, erotuksen perusteella verovelvolliselle syntyy *opintolainavähennyksen veroalijäämä*, joka vähennetään 1 momentissa säädetyllä tavalla verovelvolliselle seuraavina

vuosina määrätyistä veroista enintään 10 verovuoden aikana sitä mukaa kuin veroa määrätään. Opintolainavähennyksen veroalijäämät vähennetään ennen verovuoden lyhennysten perusteella myönnettävää opintolainavähennystä siinä järjestyksessä, jossa ne ovat syntyneet. Opintolainavähennyksen veroalijäämä vähennetään enintään tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan 15 vuoden aikana.

132 § Alijäämähyvitysten vähentäminen verovelvollisen valtionvaroista

Erityinen alijäämähyvitys vähennetään ensisijaisesti ansiotulosta valtiolle suoritettavasta tuloverosta sen jälkeen, kun verosta on vähennetty muut verosta tehtävät vähennykset opintolainavähennystä lukuun ottamatta. Erityinen alijäämähyvitys vähennetään alijäämähyvityksen jälkeen.

—

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 2005 toimitettavassa verotuksessa.

Lain 127d §:n 2 momentissa tarkoitettua opintolainavähennyksen oikeuttavan opintolainan määrää laskettaessa otetaan huomioon 1 päivänä elokuuta 2005 ja sen jälkeen aloitettujen korkeakouluopintojen suorittamisaikana nostetut opintolainat.

—

3 Laki verotusmenettelystä annetun lain 16 §:n ja 65 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään verotusmenettelystä 18 päivänä joulukuuta 1995 annetun lain (1558/1995) 16 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1122/1996, 1127/1996 1172/1998 ja 565/2004, uusi 8 momentti, jolloin nykyinen 8-10 momentti siirtyy 9–11 momentiksi, ja 65 §:ään uusi 2 momentti, seuraavasti:

16 § Meno- ja vähennystietoja koskeva sivullisen yleinen tiedonantovelvollisuus

Kansaneläkelaitoksen on toimitettava verohallinnolle opintolainavähennyksen myöntämistä varten tarpeelliset tiedot opintolainavähennykseen oikeutetuista verovelvollisista, vähennykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamisvuodesta, opintolainavähennyksen enimmäismäärästä sekä vähennykseen oikeutettujen verovelvollisten opintolainan lyhennyksistä.

65 § Muutoksenhaku tappiota ja opintolainavähennyksen veroalijäämää koskevaan päätökseen

Tuloverolain 127e §:n 2 momentissa tarkoitettua opintolainavähennyksen veroalijäämää koskevaan päätökseen saa hakea muutosta siltä verovuodelta, jolta syntyy opintolainavähennyksen veroalijäämää päätös koskee.

—
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.
—

4 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 30 päivänä joulukuuta 1999 annettuun lakiin uusi 20 a § seuraavasti:

20 a § Tietojen antaminen Kansaneläkelaitokselle

Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä luovuttaa Kansaneläkelaitokselle teknisen käyttöyhteyden avulla opintolainavähennyistä koskevien tehtävien hoitamista varten tarpeelliset tunnistamistiedot ja opintolainavähennyksen käyttämistä koskevat tiedot niistä verovelvollisista, jotka ovat verotuksessa vähentäneet tuloverolain 127d §:ssä tarkoitetun opintolainavähennyksen enimmäismäärän.

—

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

—

1.

Opintotukilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 3 §:n 4) kohta, 7 §:n 2 momentti, 7 a §, 9 a §:n 1 momentti, 16, 41 b §:n 5) kohta, 41 c ja 41 d §, 43 §:n 2 momentti sekä 47 §,

sellaisena kuin niistä ovat 3 §:n 4) kohta laissa 1427/2001, 7 §:n 2 momentti ja 7 a § laissa 49/1997, 9 a §:n 1 momentti ja 16 § laissa 345/2004, 41 b §:n 5) kohta ja 41 c § laissa 691/2002 sekä 41 d § ja 43 §:n 2 momentti laissa 204/2003, sekä
lisätään lakiin uusi 2 §:n 3 momentti, 16 c ja 16 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Opintotukietuudet

Tämän lain mukaista opintolainaa saaneella henkilöllä on tässä laissa säädetyin edellytyksin oikeus opintolainavähennykseen verotuksessa. Opintolainavähennyksestä säädetään tarkemmin tuloverolain (1535/1992) 127 d ja 127 e §:ssä.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) korkeakoululla yliopistolaissa (645/1997) tarkoitettuja yliopistoja ja ammattikorkeakouluopinnoista annetussa laissa (255/1995) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja;

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) korkeakoululla yliopistolaissa (645/1997) tarkoitettuja yliopistoja ja ammattikorkeakoululaissa (351/2003) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja;

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea

voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Opetusministeriön päätöksellä voidaan pidentää erityisen laajaa työmäärää edellyttävän ylemmän korkeakoulututkinnon tai koulutusohjelman opintotuen enimmäisaikaa. Ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö. Korkeakouluopintoihin rinnastetaan tätä momenttia sovellettaessa myös opiskelu nuorisosaasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetun lain (391/91) 3 §:ssä tarkoitettussa väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa. Ulkomailla suoritettavaan korkeakoulututkintoon myönnettävän opintotuen enimmäiskestosta säädetään asetuksella.

7 a §

Ylempää korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten vahvistetun enimmäisajan, voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidentystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi.

Opetusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä tämän pykälän soveltamisesta.

voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettävä opintotukiaika määräytyy kyseisen tutkinnon yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädettyä laajuutta vastaavan ajan perusteella siten, että opintotukeen oikeuttava aika on enintään yhdeksän kuukautta tutkinnon laajuutta vastaavan ajan lukuvuotta kohti lisättynä kymmenellä kuukaudella. Puolen lukuvuoden tukiajaksi katsotaan viisi kuukautta. Sellaisen ylemmän korkeakoulututkinnon, jonka pääaine tai aineryhmä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuurit, opintotukiaika on kuitenkin enintään 64 kuukautta. Ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettavan tutkinnon tukiaika määräytyy vastaavin perustein asianomaisen tutkinnon laajuuden ja lukuvuoden pituuden perusteella. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen enimmäistukiajasta.

7 a §

Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten edellä 7 §:ssä tarkoitetun enimmäisajan, voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidentystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin pidennyksen hakemisesta ja myöntämisperusteista.

9 a §

Opintotukilautakunnan tehtävät

Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

1) seurata opintojen edistymistä ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto opintojen edistymisestä;

2) määritellä kesäaikana harjoitettavien opintojen ja ulkomailla harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa yksittäistapauksissa lausunto Kansaneläkelaitokselle.

9 a §

Opintotukilautakunnan tehtävät

Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

1) seurata opintojen edistymistä ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto opintojen edistymisestä;

2) määritellä kesäaikana harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa yksittäistapauksissa lausunto Kansaneläkelaitokselle;

3) määritellä muiden kuin opiskelijavaihto-ohjelmien mukaisten ulkomailla harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa yksittäistapauksissa lausunto Kansaneläkelaitokselle;

4) antaa Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto siitä, onko tutkinnon suorittanut opintolainansaaja oikeutettu opintolainavähennykseen; sekä

5) sekä antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto siitä, voidaanko enimmäisajan opintotukea saaneen opiskelijan opintotukeen oikeuttavaa aikaa pidentää.

16 §

Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on 18 vuotta täyttäneellä 220 euroa ja aikuiskoulutustukea saavalla 310 euroa. Jos hakija on alle 18-vuotias, takaus myönnetään 160 euron suuruisena. Oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta. Ulkomailla opiskelevan opintolainan valtiontakauksen määrä on 360 euroa tukikuukautta kohden.

Valtiontakauksen määrää korotetaan niinä lukukausina, jolloin opiskelija saa opintotukea, sillä opintolainan lisäyksellä, jonka luottolaitos antaa opiskelijalle lukuvuoden aikana erääntyvän opintolainan koron maksamiseksi.

16 §

Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on:

1) korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla 300 euroa; sekä

2) muulla kuin korkeakouluopiskelijalla 220 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta ja 160 euroa, kun opiskelija on alle 18-vuotias. Oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta.

Ulkomailla opiskelevalle valtiontakaus myönnetään 140 eurolla korotettuna.

Valtiontakauksen määrää korotetaan niinä lukukausina, jolloin opiskelija saa opintotukea, sillä opintolainan lisäyksellä, jonka luottolaitos antaa opiskelijalle lukuvuoden aikana erääntyvän opintolainan koron maksamiseksi.

16 c §

Oikeus opintolainavähennykseen

Oikeus opintolainavähennykseen on jäljempänä tässä pykälässä säädetyn edellytyksin opintolainansaajalla, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon. Alemman korkeakoulututkinnon suorittanut opintolainansaaja on oikeutettu opintolainavähennykseen vain, jos hänet on valittu suorittamaan pelkästään alempi korkeakoulututkinto. Opintolainansaajalle voidaan myöntää oikeus opintolainavähennykseen vain lainansaajan ensimmäiseksi suorittaman vähennykseen oikeuttavan tutkinnon perusteella.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneella on oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää yliopistolain nojalla säädetyn kyseisen tutkinnon laajuutta vastaavan ajan enintään kahdella lukuvuodella. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella on oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää ammattikorkeakoululain nojalla säädetyn kyseisen tutkinnon laajuutta vastaavan ajan enintään yhdellä lukuvuodella. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneella, joka on valittu suorittamaan pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa, on oikeus opintolainavähennykseen, kun tutkinnon suorittamiseen käytetty aika ylittää yliopistolain nojalla säädetyn tutkinnon laajuutta vastaavan ajan enintään yhdellä lukuvuodella. Ulkomaisessa korkeakoulussa tutkinnon suorittaneella on oikeus opintolainavähennykseen vastaavin perustein. Tutkinnon suorittamiseen käytetty aika lasketaan aina ensimmäisestä korkeakouluopintojen aloittamisesta edellä 1 momentissa tarkoitetun tutkinnon suorittamiseen saakka.

Tutkinnon suorittamisaika voi olla enintään kaksi lukuvuotta edellä säädettyä pitempi, jos lainansaajan opinnot ovat edellä 2 momentissa tarkoitettuna aikana viivästyneet asevelvollisuuslain (452/1950), siviilipalveluslain (1723/199) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palveluksen, lapsen

hoitamisen tai oman sairauden vuoksi. Huomioon voidaan ottaa valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävällä tavalla vain lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on ollut varusmiespalveluksessa, naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa tai siviilipalveluksessa, saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain (/2004) mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä. Määräajan pidentämisperuste voidaan ottaa huomioon vain, jos se on yhtäjaksoisesti kestänyt vähintään kuukauden.

16 d §

Opintolainavähennyksestä päättäminen

Kansaneläkelaitos tutkii ilman hakemusta korkeakoulun ilmoittaman opintojen aloitus- ja tutkinnon suorittamispäivän perusteella, onko vähennykseen oikeuttavan korkeakoulututkinnon suorittanut opintolainansaaja oikeutettu opintolainavähennykseen. Ulkomaisessa korkeakoulussa opiskelevan tulee kuitenkin toimittaa Kansaneläkelaitokselle selvitys opintojen aloittamisesta ja tutkinnon suorittamisesta.

Jos lainansaaja on oikeutettu opintolainavähennykseen, Kansaneläkelaitos laskee rahalaitosten ilmoittamien opintolainojen ja koskevien tietojen perusteella myös tuloverolain 127 d §:ssä tarkoitetun opintolainavähennyksen enimmäismäärän ja antaa lainansaajalle päätöksen oikeudesta opintolainavähennykseen ja opintolainavähennyksen enimmäismäärästä. Päätös voidaan antaa asianomaista kuulematta.

Jos lainansaaja ei korkeakoulun ja rahalaitosten ilmoittamien tietojen perusteella ole oikeutettu opintolainavähennykseen, Kansaneläkelaitos lähettää lainansaajalle päätösehdotuksen. Ehdotuksen mukainen päätös tulee voimaan, jos lainansaaja ei valituksen tekemiseen varatussa määräajassa pyydä kirjallisesti asian käsittelemistä uudelleen.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin päätöksenantomenettelystä.

41 b §

Tietojensaantioikeus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten:

5) rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolainojen määrästä ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää;

41 b §

Tietojensaantioikeus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten:

5) rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolainojen määrästä, *opintolainan lyhennyksistä* ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää;

41 c §

Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus

Tämän lain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettun sopimuksen nojalla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on oikeus käyttää salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyssä välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen saamia tietoja.

Edellä mainituilla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on myös oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä nimettyä henkilöä koskevat tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyä varten välttämättömät tiedot maksutta tämän lain 41 a §:ssä tarkoitetuilta viranomaisilta ja muilta tahoilta.

41 c §

Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus

Tämän lain 9 §:ssä tarkoitettujen opintotukilautakuntien tehtäviä hoitavilla henkilöillä on oikeus saada maksutta tietoonsa salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä tämän lain 9 a §:ssä mainittujen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömät tiedot.

Tämän lain 9 a §:n 4 momentissa tarkoitettun sopimuksen nojalla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on lisäksi oikeus käyttää salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyssä välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen saamia tietoja.

Edellä 2 momentissa mainituilla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on myös oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä nimettyä henkilöä koskevat tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyä varten välttämättömät tiedot maksutta tämän lain 41 a §:ssä tarkoitetuilta viranomaisilta ja muilta tahoilta.

41 d §

Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa:

1) rahalaitokselle, josta henkilöllä on opintolainaa, tiedot 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä ja *korkotuen ennalleen palauttamisesta*;

2) opintolainan valtiontakausta ja sen voimassaoloa koskevat tiedot rahalaitokselle, josta opiskelija on hakenut opintolainaa; *sekä*

3) Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuista.

41 d §

Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa:

1) rahalaitokselle, josta henkilöllä on opintolainaa, tiedot 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä;

2) opintolainan valtiontakausta ja sen voimassaoloa koskevat tiedot rahalaitokselle, josta opiskelija on hakenut opintolainaa;

3) *verohallinnolle tiedot opintolainavähennykseen oikeutetuista henkilöistä ja näiden henkilöiden opintolainavähennyksen enimmäismäärästä ja vuosittain maksamista opintolainan lyhennyksistä; sekä*

4) Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuista.

43 §

Tekninen käyttöyhteys

Mitä tässä pykälässä säädetään tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada 41 a ja 41 b §:ssä sekä 41 d §:n 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla.

43 §

Tekninen käyttöyhteys

Mitä tässä pykälässä säädetään tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada 41 a ja 41 b §:ssä sekä 41 d §:n 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla.

47 §

Toimintamenot

Tämän lain toimeenpanosta kansaneläkelaitokselle aiheutuvat menot luetaan kansaneläkelaitoksen toimintamenoiksi ja oppilaitoksille 8 §:n 3 momentissa sekä 9 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyistä tehtävistä aiheutuvat menot kyseisen oppilaitoksen me-

47 §

Toimintamenot

Tämän lain toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuvat menot luetaan Kansaneläkelaitoksen toimintamenoiksi ja oppilaitoksille 8 §:n 3 momentissa sekä 9 a §:n 1 ja 2 momentissa säädetyistä tehtävistä aiheutuvat menot kyseisen oppilaitoksen me-

noiksi.

Edellä 9 §:n 3 momentin perusteella oppilaitokselle sopimuksen perusteella kuuluvista tehtävistä aiheutuvista toimintamenoista sovitaan kansaneläkelaitoksen ja asianomaisen oppilaitoksen kesken.

noiksi.

Edellä 9 a §:n 4 momentin perusteella oppilaitokselle sopimuksen perusteella kuuluvista tehtävistä aiheutuvista toimintamenoista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja asianomaisen oppilaitoksen kesken.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Tämän lain 7 §:n 2 momenttia ja 7 a §:ää sovelletaan opiskelijaan, joka aloittaa opinnot 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Aikaisemmin opintonsa aloittaneisiin sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

Oikeus tämän lain 16 c §:ssä tarkoitettuun opintolainavähennykseen on opintolainan saajalla, joka aloittaa opinnot ylempää tai alempaa korkeakoulututkintoa tai ammattikorkeakoulututkintoa varten 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Vähennykseen on oikeutettu myös henkilö, joka on valittu opiskelijaksi ennen 1 päivää elokuuta 2005 mutta kirjoittautuu läsnä olevaksi ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2005 tai sen jälkeen. Lainansaajan ennen tämän lain voimaantuloa harjoittamia korkeakouluopintoja ei oteta huomioon opintolainavähennykseen oikeuttavaa aikaa laskehtaessa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.11.2004

LAUSUMA

Opintolainavähennystyöryhmän kannanottoihin esitän lausumana seuraavaa:

Opetusministeriön 28.5.2004 asettama työryhmä on selvittänyt toimeksiantonsa mukaisesti opintolainajärjestelmää koskevia muutoksia ja tutkinnon tavoiteajassa suorittamisen perusteella myönnettävää verovähennystä. Työryhmän on toimeksiantonsa mukaisesti valmistellut ehdotuksen hallituksen esityksen muotoon. Hallituksen iltakoulussa 5.5.2004 kirjatun mukaisesti opintolainavähennys tulisi käyttöön 1.8.2005 jälkeen korkeakouluopinnot aloittaville opiskelijoille.

Työryhmän ehdotus opintolainan verovähennysoikeudesta perustuu opiskelijan ottamaan opintolainaan ja siihen, että hän on suorittanut tutkintonsa määräajassa. Lyhentäessään opintolainansa valmistumisensa jälkeen opiskelija saisi lyhennyksen perusteella määrätyn laskukaavan mukaisen verovähennyksen.

Opiskelijan oikeus verovähennykseen perustuisi useiden edellytysten selvittämiseen ja toteamiseen. Työryhmä on pyrkinyt löytämään kaavamaisia ratkaisuja, joilla päästäisiin opiskelijoiden kannalta ymmärrettävään ja toimeenpanijan kannalta toteuttamiskelpoiseen lopputulokseen. Toimeksiannon lähtökohdista johtuen järjestelmä on kuitenkin jäämässä useilta kohdilta monimutkaiseksi ja vaikeaselkoiseksi eikä täytä asiakaslähtöisyyden vaatimuksia. Näin ollen myös opiskelijan oikeusturva voi muodostua ongelmalliseksi.

Verovähennysoikeuden toteamisen jälkeen verovähennyksen määrän laskeminen perustuisi monimutkaisiin ja vertaileviin laskutoimituksiin. Tämä asettaa annettaville päätöksille erityisiä vaatimuksia ja vaarana on, että päätökset tulevat olemaan lain monimutkaisuudesta johtuen niiden saajille vaikeasti ymmärrettäviä. Verovähennysoikeus toteutuisi vasta useita vuosia, jopa yli 10 vuotta, opintojen aloittamisen jälkeen. Tällöin mahdollisten opiskeluaikaan tai lainan määrään liittyvien ongelmakohtien selvittäminen jälkikäteen on huomattavan vaikeaa. Opiskelijan tulisi lisäksi jo ensimmäisiä korkeakouluopintoja aloittaessaan olla täysin selvillä lainavähennysmenettelystä, jotta hän voisi toimia tavoitteellisella tavalla. Tiedottaminen asiakkaille asiasta ennakkoon tai jälkikäteen tulee olemaan ongelmallista asian vaikeaselkoisuuden vuoksi.

Työryhmän ehdotuksen mukainen järjestelmä edellyttää atk-järjestelmien rakentamista eri tahojen välille ja myös hyvissä ajoin toteutettua tiedotusta opiskelijoille. Toimeenpanolle jäävä aika on jäämässä kohtuuttoman lyhyeksi, jos lain vahvistaminen jää myöhään keväälle 2005 ja se tulisi voimaan 1.8.2005 korkeakouluopinnot aloittaville. Varmuus lain sisällöstä tulisi saada viimeistään helmikuussa 2005, jotta valmistelu voidaan hoitaa lainmuutoksen tarkoitettuun voimaantuloaikaan mennessä. Lainavähennysmenettely aiheuttanee toimeenpanossa jatkossa myös huomattavaa neuvontatehtävää, minkä vuoksi sen ylläpito tulee vaatimaan lisäresursseja.

Kansaneläkelaitos pitää tärkeänä, että järjestelmään hyväksytään tiettyä kaavamaisuutta, jolloin se olisi toimeenpanon kannalta yksinkertainen ja olisi myös opiskelijoiden kannalta selkeä ja ymmärrettävä. Selvitysmies Eero Kurrin työryhmämuistiossaan (OPM 2003:28) esittämän vaihtoehdon mukaan järjestelmä olisi ollut nyt esitettyä kaavamaisempi. Järjestelmän selkeys edesauttaisi myös sitä, ettei sen tiedottamisesta koidu ongelmia.

Paula Viljanen
etuuspäällikkö

Verohallitus

3.11.2004

Lausuma

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti tehnyt ehdotuksen opintolainaan liittyvästä verovähennyksestä. Työryhmän mietinnöstä käy ilmi, että ehdotettu järjestelmä on sekä asiakkaiden että hallinnon kannalta monimutkainen ja hallinnollisesti työläs sekä kustannuksia aiheuttava. Asiaa jatkossa valmisteltaessa voitaisiin vielä harkita vaihtoehtoja verotukimallille. Tällainen muu malli voisi olla tuen maksaminen suoraan opintolainan lyhennyksenä esimerkiksi stipendinä. Vaihtoehto olisi hallinnollisesti yksinkertaisempi ja vähemmän kustannuksia aiheuttava. Tosin tässä mallissa hyödyn saisivat myös ne henkilöt, jotka eivät maksa veroja.

Markku Mertala
ylitarkastaja

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-442-834-2 (nid.)

ISBN 952-442-835-0 (pdf)

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino

PL 4 (Vuorikatu 3)

00014 Helsingin Yliopisto

puhelin (09) 7010 2363

faksi (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi